

Forum Antroposofi

4-5

Notiser

6-9

Essäer:

Buddism och antroposofi i samtal

Arne Klingborg och Fria Högskolan för
Antroposofi

10-11

Samtal:

Eurytmin förbinder öst och väst

Vård och omsorg av gamla människor

12-15

Krönikor:

Konferensen Norden i Goetheanum

Ny folkbildning

Kära dramavänner!

Andaktsfull uppmärksamhet

16-17

Bilduppslaget

18-19

Delar av brevsamling

Pingstbrev

Den brandgula klänningen

20-22

Bokanmälan:

Morgen ved midnatt- en kommentar

Perspektiv på Rafael

Till Minne

23-25

Kallelse till höstmöte i Antroposofiska
Sällskapet

Presentation av styrelsen (forts)

26-29

Kalendarium:

Fria Högskolan för Antroposofi

Järna, Stockholm och Norrköping

32

Bildberättelse

Ta ansvar för världen

Mats-Ola Ohlsson och Per-Erik Jonsson

Vi har i dagens komplexa skeenden många stora frågor och händelser att förhålla oss till. Nedan ges några exempel på problemställningar som vi dagligen möter i media eller i samtal med andra människor.

- Jordens förändring – varför förändras jorden och vad leder det till? Ofta kallar vi det för miljöförstöring men förändringen innehåller många fler aspekter.
- Hur ska alla människor på jorden få tillräckligt med mat och rent vatten?
- Vad kan vi göra för att minska antalet politiska konflikter som leder till mänskligt lidande?
- Hur förhåller vi oss till den intolerans som finns för oliktankande i politiska, religiösa och livsstilsfrågor?
- Globaliseringen som medför att beslutsfattare och kapitalströmmar blir än mer osynliga för medborgarna.
- Globaliseringen som leder till en ny arbetsdelning. Det innebär ur en aspekt en effektivare produktion av varor och tjänster men för den enskilda människan ökar otryggheten. Allt fler kommer att ställa sig frågan: Hur ska jag försörja mig själv och min familj?

Dessa frågor ger ofta upphov till en ryggsreflex som innebär att vi beslutar

oss för att försöka förbättra vår konkurrenskraft. Om vi är de kunnigaste, mest innovativa och duktigaste på alla sätt kommer vi att klara oss. Andra får ta smälarna och lida mer. De flesta länder på jorden har ett sådant reaktionsmönster vilket leder till en intensiv aktivitet inom de flesta områden. Vad för det till?

Vi står nu i en ny situation:

* Resurserna är ändliga och begränsade, vilket innebär att många människor kommer att bli utan tillgång till dem, andra kommer att kunna förse sig tillräckligt och vissa med råge.

* Förnyelse av resurserna innebär att nu existerande resurser ”lever och kan föröka sig” i tillräcklig omfattning vilket gäller för alla växter och djur. Om existerande resurser blir för ansträngda kan det leda till att förnyelse inte kommer till stånd och då befinner vi oss på det ”lutande planet” innebärande att resurserna snabbt blir ytterligare begränsade.

* Jorden, med oss människor, är en levande organism som vi måste börja ta hänsyn till. För att kunna göra det måste vi ha en förståelse för de grundläggande principerna för det levande. Det som lever i sinnevärlden är organiserat på ett speciellt sätt och vi måste förstå den organiserande principen, dvs livet, för att kunna veta vad

som bör göras. Det innebär att vi måste kunna tränga in i det spirituella som uppstår allt levande.

Rudolf Steiner försökte ge oss en metod, en andlig vetenskap genom antroposofin, så att var och en ska kunna genom den få en bredare erfarenhet och kunskap om det levande. Antroposofin är ur en aspekt en kunskapsprocess med tre delar vilka benämns imagination, inspiration och intuition. Dessa behöver aktiveras, utvecklas och förfinas. Här ligger en gigantisk utmaning för oss som upplever att dagens lösningar inte räcker till. För att få nya kunskaper och insikter behöver vi ge oss i kast med den metod som Rudolf Steiner gett oss och vars aktualitet ökar för var dag som går.

Antroposofin kan ge en individuell viljeimpuls, föra till ett uppvaknande inför de aktuella frågorna i dagens värld, i tidens nöd. Det finns många goda krafter i världen, som visar sig genom enskilda människor och organisationer. Det är viktigt att vi hittar samverkan som kan frigöra kraft och som kan rusta oss för att medvetet vara verksamma för ett verkligt globalt ansvarstagande.

Vigs Ängar

Äldreboende i Skåne får ny huvudman

Forum har varit i kontakt med Lillemor Husberg, eldsjelen bakom Vigs Ängar, ett äldreboende i toppklass. Hon berättar att verksamheten i november 2015 övergår i Förenade Cares regi. Det innebär att den antroposofiskt orienterade ideella grunden för Vigs Ängar försvinner. Inrättningen kommer att få ett nytt namn, Vigavägen 18.

Varför kunde det bli så? Först en titt på verksamheten. Till det yttre utgörs Vigs Ängar av en enastående vacker, modern och människotillvänd arkitektur med ett levande formspel. Allt är ritat och planerat ända in i minsta detalj av föreståndaren Lillemor Husberg, som är en känd arkitekt. Det är en omgivning att trivas i. Det mänskliga klimatet, skapad av en trogen medarbetarskara, ger hölje för de 34 boende äldre människorna. Maten som serveras är till största del ekologisk och lagas i det egna köket. Verksamheten är ett icke vinstdrivande företag.

Denna formidabla plats har dragit till sig många besökare under de 20 åren verksamheten har pågått. Den har fått utmärkelser, 1998 World Habitat Award, 2003 Simrishamns arkitekturpris, 2013 Sveriges bästa äldreboende (utnämnd av PRO och Rikshem). Lillemor har hedrats för den professionella pionjärandan bakom Vigs Ängar: bl. a. 2003 Årets företagare i Ystads kommun, 2008 HM Konungens medalj 8:e storleken, 2012 Årets samhällsentreprenör, utmärkelse av Veckans Affärer. Mellan 2006 och 2008 var hon ledamot i en parlamentarisk kommission, Äldrelegationen, instiftad av regeringen.

Och nu skall denna unika organism ingå i ett vinstorienterat företag. Politikererna i Ystads kommun hade bråttom när om-

förhandlingen för den nya avtalsperioden blev aktuell i våras. Istället för att ta sig tid för samtal med de ansvariga som drev Vigs Ängar valde man att gå på med reglerna om offentlig upphandling. Förenade Care fick högsta poäng. Medarbetarnas anbud valde man att inte värdera då det – så sades det – vid aktuell tidspunkt för inlämnandet inte var komplett.

Lillemor slutar på Vigs Ängar. Många av medarbetarna fortsätter. De försöker att sörja för en god arbetsatmosfär trots allt som hänt.

FN

Värna Vidarkliniken

Är ett av patienter initierat upprop i syfte att slå vakt om den antroposofiska vård som bedrivs på bland annat Vidarkliniken i Järna. Kliniken har funnits i 30 år och tagit emot över 30 000 patienter och mångdubbelt fler i öppen vård.

Den nu aktuella frågan gäller just läkemedlen. De har tidigare genom särskilda regeringsbeslut varit tillgängliga i Sverige, men enligt EU-regelverket måste de nu införlivas under en särskild artikel i den svenska läkemedelslagen för att vara fortsatt tillåtna. Många EU/EES-länder har redan infört detta i sin lagstiftning. Ett nej till en lagjustering, eller ett kostsamt och krångligt registreringsförfarande av läkemedlen, innebär att Vidarklinikens verksamhet äventyras.

Hur utbredd är antroposofin som vårdmetod i Sverige och andra delar av världen? Inom EU finns drygt 15 000 läkare som

förskriver antroposofiska läkemedel och i Sverige ett hundratal. I flera länder är antroposofisk vård integrerad i den offentliga vården och i Tyskland och Schweiz finns antroposofiska universitetssjukhus. I Sverige erbjuds antroposofisk vård, förutom på Vidarkliniken, även i öppenvården och inom skolhälsovården. Den svenska marknaden för antroposofiska läkemedel omsätter idag endast 6,5 miljoner kronor per år, att jämföra med den svenska läkemedelsbranschens totala omsättning som 2014 uppgick till 59,5 miljarder kronor.

Vad är bakgrunden till kampanjen

Slutet av 2013 innebar ett vägskäl för antroposofiska läkemedel i Sverige – för att få säljas måste de nu registreras hos läkemedelsverket, vilket kräver en lagändring. Detta enligt ett EU-direktiv vars tolkning prövades i EU-domstolen. Till följd av detta gav den dåvarande regeringen Läkemedelsverket i uppdrag att ta fram möjliga alternativ för hur en lagjustering skulle kunna genomföras. Fyra förslag presenterades i oktober 2014 och skickades ut på remiss på våren 2015 till omkring 90 relevanta instanser. De flesta remissinstanser, till exempel Socialstyrelsen och Kungliga Vetenskapsakademien, har varit kritiska till att svensk lagstiftning ska tillåta antroposofiska läkemedel i Sverige. Vidarklinikens förslag i frågan är att antroposofiska läkemedel ska inordnas som en egen grupp under artikel 16:2 i läkemedelslagen samt att antroposofiska läkemedel som är registrerade i andra EU/EES-länder ska godkännas även i Sverige efter en enkel ansökan och till kostnader som är rimliga i förhållande till den låga omsättningen i Sverige. Registreringen i andra EU-länder sker enligt samma EU-direktiv som gäller för Sverige. Det är

därför förnuftigt att godkänna läkemedel som är registrerade i andra EU-länder utan att göra om hela förfarandet.

Vad är syftet med Värna Vidarkliniken?

Patienternas röster har inte kommit fram i den debatt som förts under våren. Värna Vidarkliniken är ett av oss patienter initierat uppdrag med syftet att berätta för beslutsfattare och allmänhet om klinikens verksamhet ur ett patient- och anhörigperspektiv. Vi vill visa att vi är många som värnar om den antroposofiska vård som Vidarkliniken bedriver och vill att den skall finnas och få möjlighet att utvecklas i vårt land. Vi vill också uppmärksamma behovet av ökad forskning inom integrativ vård och Vidarkliniken som unik plats att bedriva sådan forskning.

Varför genomförs uppdraget nu?

Tidigare regeringar har genom särskilda tidsbegränsade beslut kunnat ge Vidarkliniken de tillstånd som behövts för att driva verksamheten. Nu kräver EU - regelverket dock en mer långsiktig lösning. Riksdagen kommer att fatta beslut om en lagjustering inom ett par månader, varför frågan just nu är högaktuell.

Vem ligger bakom kampanjen?

Kampanjen har initierats av några patienter på Vidarkliniken tillsammans med Göran Garberg, anhörig till en av patienterna.

Signera namninsamlingen med din underskrift på www.värnavidarkliniken.se eller på namninsamlingslistor som ligger framme på många platser.

FN. Källa: värnavidarkliniken.se

Buddism och antroposofi i samtal

På spaning efter ett differentierat omdöme

Terje Sparby

Hur skiljer sig antroposofi mer exakt från buddism? Betraktar man den budhistiska traditionen i sin mångsidighet, kan det bli svårt att ge ett definitivt svar. Menar vi den tidiga buddismen eller den senare, den tibetanska varianten? Vid konferensen "Meditation i öst och väst – buddism och antroposofi i samtal" den 6 till 8 mars 2015 i Stuttgart befattade man sig med dessa och liknande frågor. Konferensen arrangerades av Antroposofiska Sällskapet i Stuttgart i samarbete med Kunstplanbau e.V, Berlin och var med 300 deltagare mycket välbesökt. Gernot Böhme, Michael von Brück och Anna Katharina Dehmelt var föredragshållare till temat västlig och östlig mystik generellt och buddistisk och antroposofisk meditation specifikt. Dock var konferensens tyngdpunkt en rad olika workshops, där man kunde fördjupa sig i olika aspekter av andlig praktik i buddism och antroposofi. Där övade man gemensamt att vara uppmärksam på andningsprocessen enligt Buddhas anvisningar liksom Rudolf Steiners mantriska språk. Upprepat betonades att aktsamheten inte består i att reglera andningsprocessen och aktivt gripa in i den, men istället använda den som ett iakttagelseobjekt i medvetenhetskolningen.

När man jämför antroposofin med buddismen är det påfallande att den förstnämnda är en mycket ung spirituell

rörelse med sina ca 100 år. Buddismen däremot är en av de äldsta ännu levande religiösa traditionerna som har genomgått en årtusenlång utveckling. Man måste inte bara skilja mellan den tidiga Theravabuddismen och den senare Mahayana-buddismen, utan också mellan dessa båda och den tidigaste tibetanska formen av buddism, den så kallade Vajrayanabuddismen. Alla dessa riktningar har det gemensamt att de relaterar till Buddha och strävar efter befrielse, men lärornas konkreta innehåll och de olika traditionernas andliga övningar ser mycket olika ut. Om vi dessutom fokuserar på västvärldens nya sekulära buddism och de olika sekter och skolbildningar i buddismens historia blir det knappast överskådligt längre. Denna mångsidighet måste naturligtvis beaktas när man har ett utbyte mellan buddism och antroposofi.

Övervinna okunnigheten

Rudolf Steiner var medveten om skillnaden mellan den gamla Theravabuddismen och Mahayana och såg i den senare uttrycket för Kristusimpulsen i buddismen. Det centrala motivet i den gamla buddismen är den enskildes befrielse från lidandet som de cykliska existenserna innebär, medan i den senare Mahayanabuddismen ska den enskilde inte stiga ur denna livscykel innan alla

levande väsen tillsammans har blivit befriade. Detta är det så kallade Boddhisatvaidealet. I viss mening finns detta utvecklingssteg beskrivet även i den antroposofiska skolningsvägen. Den mediterande människan genomför visserligen ett slags självbefrielseprojekt, vilket innebär en acceleration av lärjungens jordiska utveckling, vilket leder till att lärjungen möter sina djupaste skuggsidor – buddhisten skulle säga "de sovande orenheterna". När dessa är övervunna får lärjungen kontroll över återfödelseprocessen och kan träda ut ur det jordiska livshjulet. I detta ögonblick möter lärjungen den "stora väktaren på tröskeln" (Rudolf Steiner) och måste fatta beslutet om hen vill detta – och därmed uppnår den högsta graden av salighet för sig själv, eller om hen avstår från denna möjlighet. Tas detta beslut kommer lärjungen att arbeta för alla levande väsens salighet och vidareutveckling. Det är troligtvis inte alltför djärvt att säga att när man skärskådar buddismen under sin långa utveckling och som helhet, kan skillnaderna i förhållande till antroposofin suddas ut.

Men man måste trots allt utveckla ett differentierat betraktelsesätt. Det hänvisas ofta till att det i den antroposofiska meditationen handlar om kunskap och inte om befrielse av själen eller att må så bra som möjligt. I buddismen – närmare bestämt i verket Visuddhimagga inom Th-

eravadabuddismen – ska man visserligen framkalla de mest djupa lyckotillstånd, men bara som ett medel för befrielsen. När man nämligen i senare steg i denna meditationspraktik undersöker dessa lyckotillstånd inser den mediterande snart att de är instabila, att de inte utgör människans kärna och kvalitativt inte kan skiljas från lidandet. Dessutom är kunskap i buddismen generellt en essentiell beståndsdel av befrielsen. Människoväsendets tre gifter som leder till återfödelse är girighet, hat och just okunnighet. Under loppet av den meditativa kunskapsprocessen ska okunnigheten övervinnas.

Mot detta kan invändas att antroposofin – genom mediativ forskning – undersöker konkreta andliga realiteter. Exempelvis de dolda krafterna bakom spirande och döende, som genomtränger kosmos ända in i den enskilda djurarten, växten och cellen. I Zenbuddismen – som är en del av Mahavanatraditionen – talar man dock exempelvis om medvetenhets-tillstånd, där det inte är någon skillnad mellan människan och omvärlden. Skillnaden mellan subjekt och objekt försvinner. Samtidigt avvisas dock varje konkret andligt fenomen som Makyo – sinnsvilla/sken. När t.ex. Buddha visar sig i en andlig syn, ska han ”dödas” av den mediterande, eftersom en syn inte kan vara sann. Endast det vetande som leder till förlösning ses som eftersträvansvärt.

På denna punkt kan kanske bli tydligt att buddismen till skillnad från antroposofin inte föddes i väst. Hos Aristoteles hör vetandet självt, den tankemässiga kontemplationen, till människolivets högsta mål. Detta perspektiv är måhända roten till västvärldens differentiering av värdesfärer, där människans praktiserade vetande skiljs från hennes moraliska livssfär. Det är i en sådan differentierad värld som antroposofin föds: i en värld där differentieringen långsamt men säkert också upplevs som fragmentisering. Antroposofin försöker helgjutet åter ställa in vetandet i en större och mer meningsfull kontext. Som i buddismen strävar man efter att avstå från tomt teoretiserande; det högre vetandet ska inte bevaras som en vetenskaplig skatt. Istället strävar man efter att göra vetandet relevant för vardagslivet.

Förvandling av tidsepoken

Vi måste vidare differentiera frågeställningen om jagets egentliga väsen. I en bekant sutra i den tidiga buddismen avvisar Buddha frågan om jaget. Att besvara den har inget praktiskt värde. På andra ställen heter det att det inte finns något egentligt själv – atma. Här skiljer sig buddismen markant från traditionella hinduistiska läror. Med Mahavanabuddismen dyker emellertid läran om ett substantiellt jag upp igen och de mest avancerade övning-

arna i Vajrayana-traditionen består bl a i att sätta sig i förbindelse med detta jag, med människans eviga väsen. Om detta slag av övande är i samklang med den antroposofiska skolningsvägen lämnar jag öppet. Om antroposofin på ett övertygande sätt ska kunna etableras som en traditionsövergripande kunskapskälla måste man undersöka sådana frågor i detalj. Inom antroposofin handlar det i vilket fall om att övervinna vardagsegot och när den övande träder in i den andliga världen, tonar dennes jordiska identitet bort. Här finns likheter med den östliga traditionen. Under den kommande konferensen i Stuttgart 26 – 28 februari 2016 kommer detta tema att behandlas. Titeln lyder: ”jaget och ickejaget”.

Det är helt säkert ett nytt fenomen att buddism och antroposofi utbyter erfarenheter på detta intima sätt. Kanske kan man till och med tala om en förvandling av tidsepoken i antroposofins historia, då man inte talar om utan med andra traditioner; och där man inte bara talar med varandra utan även övar tillsammans. Endast en sådan utgångspunkt ter sig lämplig in i framtiden, ty bara så kan en vetenskap om anden baserad på erfarenhet förverkligas.

Artikeln är från nr 3/2015 die Drei
Översättning: Göran Nilo

Arne Klingborg och Fria Högskolan för Antroposofi

Anna Hallström

100 år efter Arne Klingborgs födelse finns en stor efterfrågan efter det som de olika verksamheter, som har sitt ursprung i antroposofin, kan bidra med. Det som konsekvenserna av ett antroposofiskt inspirerat tänkande kan ge i form av skönhetsvård, pedagogik, bankväsende, medicin, olika former av vård, jordbruk, mat mm verkar mer och mer tilltala dagens människa.

Ett av många exempel på detta är att cheferna för Saltå Kvarn och Ekobanken är med på listan över de hundra "miljö-mäktigaste" i Sverige i dag.

Utan det oförtröttliga arbete som skett och sker inom Fria Högskolan för Antroposofi hade situationen inte varit sådan idag. Kvalitén i arbetet i Fria Högskolan har borgat för att det har varit möjligt att under 1900-talet bereda vägen för denna situation. Detta har i hög grad att göra med Arne Klingborgs insatser för den Fria Högskolan.

Jag koncentrerar mig här på vad som var viktigt för Arne själv och på de steg han tog för att utveckla Fria Högskolan i Sverige. I det sammanhanget publiceras en rad citat av Rudolf Steiner som kan vara till inspiration för alla som vill verka för en antroposofisk livshållning i dag.

Arne Klingborg blev medlem i Antroposofiska Sällskapet 1942 och i Fria Högskolan 1946.

1956 blev han generalsekreterare för Svenska landssällskapet och hade uppgiften fram till 1991. Han var också ansvarig för arbetet med meditationerna inom Fria Högskolan, "klassarbetet" i Järna och tidvis även Norrköping, från 1966 fram till 1997.

Arne inspirerades av Rudolf Steiners intentioner med Antroposofiska Sällskapet och Fria Högskolan för Antroposofi och tog många initiativ för att förverkliga dem.

Han tröttnade aldrig att gå på gångta upp dess grundimpulser. Han påpekade att Antroposofiska Sällskapet är ett öppet organ som har uppgiften att stödja en Högskola för andevetenskap/antroposofi. Han tog upp hur det blev nödvändigt för Steiner att skapa en högskola för dem som vill representera antroposofin.

Den handlar inte om att vilja veta mer utan den är till för att antroposofin ska bli något man förbinder sin vilja med.

I en anteckning skriver Arne:

"Högskolan innebär:

- En forskning över andliga verkligheter med andliga medel
- Inte genom apparater
- Inte genom neddämpat medvetande, genom medier
- Inte genom att tillföra människan främmande ämnen så som droger utan att väcka det mänskliga medvetandet genom att väcka anden i människan
- Inte genom att tro på något utomjordiskt dirigerande utan genom att uppleva anden i mig själv och kunna möta och förstå anden i världsalltet."

Vid Julmötet 1923-24 nygrundades Antroposofiska Sällskapet och Fria Högskolan för Antroposofi. Vid det tillfället stenograferades Rudolf Steiners ord, både föredragen han höll och allt som han (och delvis även andra) sade under själva förhandlingarna.

Kvällsföredragen publicerades relativt tidigt med titeln "Die Weltgeschichte in anthroposophischer Beleuchtung." På svenska: "Världshistorien i antroposofisk belysning". Själva protokollen var inte publicerade när Arne blev medlem i Antroposofiska Sällskapet. Detta medförde att intentionerna med Sällskapet och Fria Högskolan förmedlades muntligen utan något särskilt skriftligt underlag.

Arne har många gånger berättat vilken upplevelse det var för honom att ta del av dessa protokoll när de till slut publicerades 1963, "Die Weihnachtstagung zur Begründung der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft 1923-1924", GA 260. De finns dock inte översatta till svenska. Jag återger här ett antal citat från protokollen. De ger väsentliga aspekter av det som Arne hade som utgångspunkt för sitt verkande. Han citerade dem ofta.

Om hur man ska arbeta i Högskola och Sällskap

"Antroposofiska Sällskapet måste vara ett sant världssällskap. Där måste det vara så att den som ansluter sig till det har känslan: Ja, här hittar jag något av det som berör mig. Där måste den äldre människan få upplevelsen: Här hittar jag något som jag strävat efter hela mitt liv i sammanhang med andra människor. Där måste den unga människan få upplevelsen: Här hittar jag något som kommer emot mig så som ung människa."

Arne tog starkt fasta på att Fria Högskolan var något odogmatiskt och öppet för alla och något som inte är en organisatorisk apparat utan en levande organism.

"Om vi inte skulle intressera oss för ofentligheten så kommer vi att få se att ofentligheten i allt större grad kommer att intressera sig för oss på ett fientligt sätt. Ju mindre intresse vi visar för tidens tecken desto mer kommer det som finns av motstånd att intressera sig för oss på ett fientligt sätt."

Detta var ett mycket viktigt motiv för Arne och som han, efter att ha gått in i Fria Högskolan, på många olika sätt förverkligade. Intresset för det som sker i världen hade verkligen blivit en livshållning som Arne förde med sig.

"Skillnaden mellan Antroposofiska Sällskapet och vilken som helst annan förening måste vara den, att ur själva kraften i antroposofin uppstår möjligheten att förbinda tänkbart största offentlighet med sannaste, innerligaste esoterik. Och esoteriken får inte fattas oss, ens i de vanligaste handlingar."

Här talar alltså Steiner om att vi får kraften att intressera oss för världen ur "den sannaste innerligaste esoterik", dvs. ur det meditativa arbetet. Detta, att kraften och inspirationen till initiativen kommer ur ett inre arbete företrädde Arne oupphörligt. Han dolde aldrig att källan till hans arbete låg i det inre arbetet, esoteriken.

Om formerna för Sällskapets och Högskolans ledning

Hos Rudolf Steiner fanns ett starkt odogmatiskt drag som tilltalade Arne, även just det faktum att det nya Sällskapet grundats ur periferin, genom att Steiner under flera år, när han reste runt i Europa, var med när olika landssällskap grundades. Det skedde alltså först, innan julmötet. Reala mänskliga processer bildar organen, inte ett abstrakt schema som ska fyllas med verksamhet. Arne påpekade ofta att det Svenska landssällskapet var det första som grundades:

"Genom det sätt som stadgarna skrivits har det gjorts ett försök att komma bort från allt principiellt och i stället grunda allt på det rent mänskliga. Se på de människor som gör förslag här om ni har förtroende till dem eller inte. Och om ni sedan ser att ni är införstådd med det, då har ni uttalat något faktiskt och inte bundit er till något. Allt annat kommer att visa sig."

Då kommer Antroposofiska Sällskapet att vara något som bildats ur landssällskapen och som samtidigt är självständigt. Och då blir landssällskapen verkligen autonoma..."

"Styrelsemedlemmarna måste, för att kunna utöva ledning av den antroposofiska saken, vara personligheter som är bosatta i Dornach. Det kommer inte att hindra att de enskilda grupperna väljer sina funktionärer i full autonomi. Och när dessa funktionärer kommer hit till Dornach kommer de, när de är här, att tas med som rådgivande medlemmar i styrelsemötena. Så att de alltid har möjlighet att helt och fullt känna sig som likaberättigade medlemmar av styrelsen."

Ett originellt sätt att leda en internationell verksamhet:

När företrädare i de olika länderna möter styrelsen i Dornach så är alla tillsammans styrelse för världssällskapet.

25 december

Möte med generalsekretärerna (efter en fråga om Fria Högskolan av Zeylmans van Emmichoven):

"Bland de saker som man kommer att behöva ordna är att se till att ledningen av Högskolan har kontakt med enskilda högskolemedlemmar i de enskilda länderna och som gör det ena eller andra arbetet, alltså inte bara med funktionärer. Och det kommer då att finnas medlemmar i de tre klasserna i de olika länderna... Så kommer det, när detta kommit i gång också att visa sig att det i de enskilda landssällskapen finns medlemmar som tillhör en klass. För dessa kommer då en egen ledning att utses i de beträffande länderna så att man begränsar det hela territoriellt så att det inte rinner ut i det gränslösa."

Här talar Steiner om sin intention att skapa avgränsade organ för Högskolan i de enskilda länderna. När Arne blev generalsekretärare hade detta utvecklats endast i begränsad omfattning.

Arne blev här en föregångare i det att han mot slutet av 1960-talet förvandlade en medarbetarkrets för medlemmar i Antroposofiska Sällskapet till en Högskolekrets för medlemmar i Fria Högskolan. Där hade man ett fördjupande esoteriskt arbete, följt av samråd om den antroposofiska rörelsens situation i Sverige. Högskolekretsen existerar fortfarande och arbetar vidare och har under åren som gått många gånger varit en grogrund för stora viktiga initiativ och för samråd när det varit krisartat inom något verksamhetsområde.

Ur högskolekretsen grundade sedan Arne också Högskolekollegiet där de an-

svariga för det esoteriska arbetet inom Fria Högskolan i Sverige och ansvariga för sektionerna kan samråda.

Högskolekollegiet består i dag av de klassansvariga och generalsekretären. Här har en viss metamorfos skett av arbetet mot en tyngdpunkt på det esoteriska arbetet och ansvaret för det.

27 december

"Jag kommer att dela in Högskolan för Antroposofi i sektioner. Dessa sektioner kommer att vara något annat än klasserna. Klasserna kommer att korsa sig med sektionerna."

Allmänna Antroposofiska Sällskapet, 1 klassen, 2 klassen, 3 klassen inom Fria Högskolan för Antroposofi. Sektionerna kommer att gå igenom uppifrån och ned så att man i varje sektion kan vara i motsvarande klass."

Rudolf Steiner hade alltså en intention att det esoteriska arbetet inom Högskolan skulle delas upp i olika nivåer som kallades "klasser". Dessutom skulle arbetet fördelas inom olika sektioner d.v.s. yrkesområden.

Idag finns inte den uppdelningen i flera "klasser" utan det esoteriska arbetet sker i det man kallar första klassen. Men däremot finns det ett världsomspännande arbete inom de olika yrkesområdena/sektionerna.

För Arne var just detta viktigt att man i en bild här kan se hur de samhälleliga aktiviteterna hänger ihop med det inre, esoteriskt/meditativa arbetet.

28 december

"Vi kommer att behöva visa den Fria Högskolans verksamhet för världen så som den är och verkar och göra det så att det visar sig hur den kan befrukta de enskilda civilisations- kunskaps- och konstnärliga områdena."

Här var Arne en människa som genom hela sitt sätt att företräda antroposofin i högsta grad kunde visa hur den "befruktat" olika samhällsområden. Citatet sammanfattar det som Arne tog upp som sin livshållning och livsgärning: att företräda antroposofin genom att visa på konsekvenserna som den kunde få inom pedagogik, läkepedagogik, konst mm.

Till slut några ord av Rudolf Steiner som kunde varit uttalade idag och som Arne också ständigt hämtade sin inspiration ifrån:

"Vi ser ju idag överallt hur människogrupper – alltså stora världsomspännande grupper som har en spirituellt kraft – åter

börjar arbeta på ett mycket engagerat sätt, eftersom det just idag i vår tid handlar om stora avgöranden i människors hjärtan.

Och Antroposofiska Sällskapet kan bli något som kan delta i nutidens samtal."

Högskolekretsen var ett organ för samråd mellan ansvarsbärande personer, d.v.s. medlemmar i Fria Högskolan, där utvecklingen inom den antroposofiska rörelsen stod i centrum. Rudolf Steinerseminariets alla byggnader, där Arne samverkade med arkitekten Abbi Asmussen, blev till ett yttre uttryck för detta arbete.

Mot slutet av sitt liv satsade Arne mycket kraft på den byggnad som kallades Kulturhuset i Ytterjärna. Redan 1966 presenterades en generalplan för området utanför granhäcken runt Rudolf Steinerseminariet för politikerna i dåvarande Järna kommun, där en större samlingssal var inplanerad för Steinerseminariets behov. I slutet av 1980-talet började det bli möjligt att uppföra en sådan byggnad, men då föreslog Arne att själva ändamålet för den tilltänkta byggnaden skulle vara ett hus för Antroposofiska Sällskapet och Fria Högskolan, både för det interna arbetet, men också för att på olika sätt kunna företräda antroposofin. Han var sedan med i planarbetet med Abbi Asmussen, han ritade förslagorna till fönstermotiven och han målade personligen den stora takmålningen.

Därmed bidrog han till att sätta prägn på hur antroposofin idag kan få ett modernt uttryck i ett byggnadsverk, som stöd för människomöten, där existentiella frågor står i centrum.

SAMTAL

Eurytmin förbinder öst och väst

Intervjuare: Bo Eriksson och Göran Nilo

Intervju med Inger Hedelin – kinaprojektet - 27/8 2015

Inger Hedelin är eurytmist och har varit verksam på Rudolf Steinerseminariet (nuvarande Järna Kulturcentrum) sedan mitten av 1970-talet i fram för allt eurytmiutbildningen under ca 30 år och sedan tagit initiativet till ett antal fortbildningskurser i eurytmi. Inger var också styrelsemedlem i Antroposofiska Sällskapet under 6 år. De sista 6 åren har Inger genomfört intensivkurser i Kina. Bo Eriksson och Göran Nilo träffade henne för ett samtal om Kinaprojektet

BE-GN: Berätta om ditt engagemang i Kina. Hur och när började det och vilken är din uppgift? Hur många resor har det blivit och hur lång är varje resa?

IH: Den första kontakten med Kina hade inte med eurytmi att göra. Jag reste dit för att under 3 veckor tillsammans med några vänner för att uppleva den stora, totala solförmörkelsen 2009. Jag fick då en mycket stark upplevelse av landet och det kinesiska folket som länge levde kvar som en efterklang. Jag kände på mig att detta inte var sista gången. Efter detta lärde jag känna Cora Lee i Oslo, rektor vid dåvarande Eurytmihögskolan, där jag hade en censursuppgift. Där fanns en kinesisk student - Peijuan - vid Högskolan. Hon kunde inte fortsätta efter första året, men hade blivit så starkt gripen av eurytmin att hon inbjöd Cora Lee till Kina för att hålla eurytmikurser i Xi'an i sydöstra Kinan i närheten av Hongkong och tillströmningen av deltagare blev enorm. Efter några kurstillfällen blev hon tillfrågad av Peijuan om intensivkurser i riktning av en eurytmiutbildning. Jag blev då ombedd att medverka, vilket hon på ett mycket självklart sätt bejakade. De genomförde under 2 år 4 intensivkurser (2012-2014 en knapp månad vid varje tillfälle) för att pröva om det fanns underlag för en utbildning. Och det fanns det! Kontinuiteten bland deltagarna var stabil och dessutom utkristaliserades en grupp som hade gjort stora

framsteg och behövde mera. Undervisningsspråket är engelska som sedan översätts till kinesiska.

Beslutet att starta en deltidsutbildning fattades i augusti i år och en eurytmist från Taiwan som tidigare hade anslutit sig visade sig vara viktig som en sammanbindande länk, inte minst för att hon talar kinesiska. Dessutom har hon och hennes sambo Ben Cherry, en viktig person i waldorfrörelsen i Kina, en överblick av hela den kinesiska situationen. Ytterligare en kollegiemedlem sedan ett drygt år är Michael Leber, som varit ansvarig för Eurytmiskolan i Stuttgart (Else Klink-skolan).

10 mycket begåvade studenter beslutade sig för att satsa på ett andra år i denna nygrundade "utbildning" och 14 studenter ska utgöra ett första år.

Vi föredrar att inte kalla det utbildning som en offentlig institution utan ser det som ett projekt - "Eurythmy Järna China Project" - med fokus på dessa 2 konkreta grupper.

BE-GN: Hur finansieras projektet?

IH: Det är studenterna själva som betalar kursavgifter och det räcker även till kursledarnas resor. Dock ska jag leta efter sponsorer för att de ska kunna klara sitt uppehälle här. För en kines som kanske betalar 7 kr för en riklig lunch har givetvis svårt att klara av de minst tiodubbla priserna i Sverige.

De kommer att börja sitt första studieår här i Järna, när de redovisar de uppgifter de redan fått och det äger rum under en månads tid i november i år. De åker sedan hem med nya uppgifter som redovisas i Järna under ytterligare en månads tid i april 2016. Efter dessa 2 perioder i Järna blir nästa tillfälle under en dryg månad under sensomarmån i Kina. Det ligger en stark fokusering på att studenterna arbetar egna uppgifter under mellanperioderna. Studenterna/kineserna tycker om när det är en klar och sträng struktur, vilket gör att de kan ta det på allvar. Det ligger eventuellt i deras uppfostran.

BE-GN: När kommer de att ha avslutat projektet?

IH: Efter 3 år, alltså 2018 kommer de ha nått målet. Det sista året kommer att innehålla 4 perioder och avslutningen sker i samband med den s.k. "Eurytmiolympiaden" i Goetheanum, Dornach när alla eurytmiskolors avslutningsklasser träffas och visa upp sitt arbete för varandra.

BE-GN: Hur har du själv upplevt mötet med den kinesiska kulturen?

IH: Det har varit väldigt intressant att uppleva å ena sidan hur moderna kineser är. De är så otroligt medvetna och vakna och så närvarande! Samtidigt är de konstitutionellt inte "förstörda". De är naturbegåvningar vad gäller att vara öppna och mottagliga. De är inne i den fina eteriska strömmen utan att som vi västerlänningar behöva börja i medvetandepolen och långsamt övervinna olika hinder för att nå dit. Innehållet är från början inte ett hinder, utan anslutningen till de kvalitativa elementen i rörelserna sker obehindrat. Detta sker i stort genom en stark efterhärmande aktivitet, som alla små barn gör innan vår kultur har byggt sina hinder.

BE (som själv har varit verksam i Kina under några år): De har ett otroligt sinne för musik, är mycket musikaliskt begåvade. Vad gäller kulturen så kan man uppleva 2 sidor. Å ena sidan finns ett mycket civiliserat förhållningssätt, å andra sidan finns den ursprungliga kulturen som kineserna till stor del glömt bort i det vardagliga.

Vi småpratade om olika sidor av den kinesiska kulturen. Den omfattande gästfriheten som gör att gästen känner sig som en kung/drottning, om den kinesiska maten som Inger tycker mycket om...

BE-GN: Vilken skillnad upplever du när du undervisar västerländska respektive kinesiska studenter?

IH: Det mest slående är att man inte behöver gå genom förståelsen. Det finns en direkt förbindelse när man visar, när man talar. Dom hör språket (både engelska och svenska dikter förekommer i undervisningen), dom känner språket, det man förmedlar genom rörelserna.

BE-GN: Så du får en direkt anslutning i din undervisning?

IH: Visst det finns inget avstånd, de känner omedelbart det kvalitativt väsentliga. Det är som hand i handske! De har också en naturlig respekt för den som vet mer och det går före allt som har personlig karaktär.

BE: Jag undervisar ju i målning och när jag ger dem korrektur, de tar obehindrat, tacksamt och problemlöst emot detta. De älskar att lära sig. De möter dig helt öppet. De har ett förtroende att det är på riktigt. I Sverige får man i regel vara mycket försiktig med korrekturen för att inte sår.

BE-GN: Har du lust att berätta om några s.k. stjärnstunder?

IH: Det finns många men om jag tänker upplevelser i undervisningen så tänker jag på en upplevelse. Ni säger stjärnstunder och jag kommer då att tänka på när vi första gången arbetade med femstjärnan och dess förvandling i rummet. Fem personer i en femstjärna och samtidigt är det 5 sådana femstjärnor i rummet. När vi arbetade ut detta tog det några dagar innan resultaten visade sig. Efter en knapp vecka kunde jag plötsligen uppleva att arbetet sänkts sig in i var och en. Dessa 25 personer gör nu samtidigt alla sina femstjärneförvandlingar. När det fungerade första gången tänkte jag: Det här är inte sant! Det kanske tar en termin för en motsvarande västerländsk grupp. Här flöt det bara fram på mindre än en veckas tid! Då blir man lite stum.

GN: Det du berättar ger intryck av att dina studenter har en direkt förbindelse med sin kroppslighet.

IH: Ja. Dom kan också och vet hur man vårdar sin kropp. Dom verkar vara uppfödda med detta. Dom vet direkt vad man ska äta, dricka när man har ont någonstans i kroppen. Det vet alla, vet mannen på gatan, så de har en mycket sund organism. Det kanske är det som gör att de inte är så förstörda. De är också påtagligt orädda. Uppstår problem så löser de detta med en osedvanlig skicklighet.

BE: Dom har det i sig, går utan vidare in i sådant som Tai Chi till exempel. Så har de en morfar eller farfar som lärt dem. Man märker det också i trafiken. Kan du inte berätta Inger?

IH: De kör bil som när man cyklar, bilarna är så nära varandra. Under första året trodde jag ofta att min sista stund var kommen. Men de har en sådan fin känslighet, vet på millimetern var bilen är och är helt lugna. De kan göra vilka vändningar som helst utan att något händer och utan att någon blir upprörd.

BE-GN: Vad har detta engagemang betytt för dig personligen?

IH: Förutom att ha lärt känna ett annat språk, en annan typ av människa, som nästan är predestinerade för spiritualitet och därmed också för eurytmi som rörelsekonst, så har det för mitt egna vidare arbete med eurytmin, blivit en enorm inspirationskälla. Det är något helt nytt i min egen utveckling som eurytmilärare. Dessutom är det mycket stimulerande att uppleva att eurytmin som sådan kan arbeta sig in i olika språk

över hela världen och att man kan göra det tillsammans även om man är olika nationaliteter. Eurytmin är så förbindande!

BE: Jag tänker på vad den kinesiska kulturen kan betyda för vår egen kultur och ser fram emot vad det kinesiska inslaget kommer att göra med oss här i Ytterjärna.

SAMTAL

Vård och omsorg av gamla människor

Felix Nieriker

Ett samtal med Ulrike von Schoultz

Waldorfförskolorna och waldorfskolorna, samt läkepedagogik och socialterapi är i dag på ett självklart sätt etablerade i svenska samhället. Kring antroposofiska medicinens vara eller icke vara stormar det fortfarande. Trots det går det fantastiska arbetet på Vidarkliniken vidare. En hel del andra insikter som har sina rötter i antroposofin tränger på ett fruktbart och allmänt uppskattat sätt in i samhället. Kommer vi däremot in på frågor som rör den åldrande människans liv, den vårdbehövande, den förvirrade eller dementa, då blir det ganska tyst. Måste det vara så?

För att förmedla för våra läsare det aktuella läget för vård och omhändertagande av gamla människor inom antroposofiskt orienterade sammanhang har Forum samtalat med Ulrike von Schoultz. Vi får höra att äldreboendet Vigs Ängar i Skåne med 32 platser övergår i ett vinstdrivande vårdföretags regi i november i år (se separat artikel i detta nummer av Forum). På Tunaberg i Järna, den numera enda vårdinrättningen för äldre i Sverige som drivs i antroposofisk anda, bor 8 människor som behöver speciell vård då de lider av demens. Arbetsmiljöverket har dömt ut Tunabergs badanordningar. Detta bör åtgärdas under 2016. Ombyggnationen är så omfattande att den i praktiken inte går att genomföra och vad sker i så fall med "patienterna" under tiden? Läget är katastrofalt.

Ulrike har satt sig in i den åldrande människans behov genom studier, väldigt många samtal på många nivåer, med specialister, läkare, myndigheter, arkitekter mm. och har gjort ett flertal besök på olika inrättningar för vård av gamla människor både i Sverige och i utlandet. Planen är att i Järna kunna skapa en tidsenlig miljö, ett hölje för åldrande människor. Visionen bestod i en treklång: Ett seniorboende för människor som ännu kan hjälpa till med dem som behöver vård, ett äldreboende med vårdmöjligheter samt ett boende för människor som lider av demens. Efter intensivt sökande och otaliga samtal visade det sig att kommunen är ytterst tveksam till att ge bygglov i Ytterjärna för ett så stort projekt. Alternativa möjligheter undersöktes exempelvis ett boende i mindre skala, men utan att det gav beslut. För närvarande finns ett projekt som startade 2014 i samarbete med Skillebyholm. Tanken var att ett demensboende skulle byggas i en större komplex i slätten ovanför, där villatomter finns. Dessutom kunde ett vanligt äldreboende uppstå i några av villorna där. Det fina är att boendet kan bli del i en befintlig miljö där många aktiviteter försiggår, där det finns bostäder för familjer, trädgård med djur, utbildning, och en vacker natur.

Alltså en omväxlande atmosfär som kan bli ett stimulerande och värmande hölje för människor som lider av demens.

Behovet av vårdplatser är mycket stort (enbart i Södertälje kommun saknas 50 demensplatser). Det är på tiden att något sker i en antroposofisk anda för vården av gamla människor när läget är så katastrofalt som det är. Geriatrisk kunskap ur ett antroposofiskt perspektiv finns. Det behövs människor som gärna vill hjälpa till med vård och omsorg av dementa. Det behövs också kvalificerad vårdutbildning.

Offentligheten kommer att uppskatta initiativ vi tar!

Några spontana reflektioner

Per-Erik Jonsson

Norden i Goetheanum - Goetheanum i Norden, 2015 års sommarkonferens.

Några spontana reflektioner vid hemkomsten från konferensen.

Sommarkonferensen med ovanstående titel genomfördes under dagarna 30 juli till 2 augusti 2015 på Goetheanum i Dornach, Schweiz.

Idén till konferensen uppkom redan 2009 på ett möte som de nordiska sällskapens styrelser höll tillsammans med Zeija Zimmermann från Vorstand i Dornach. Ett av syftena med konferensen var att med en sommarkonferens på Goetheanum i Dornach stimulera intresset för och medvetenheten om de specifikt nordiska förutsättningarna som otvetydigt finns, både för de nordiska deltagarna själva och för andra intresserade konferensdeltagare. Det beslöts även att konferensen skulle planeras och gestaltas av de nordiska sällskapen i ett samarbete (Norden i Goetheanum) som i sig kan ge nya gemensamma erfarenheter och uppslag.

En utgångspunkt utgör även Rudolf Steiners tankar om de nordiska folken och dess uppgifter som han framförde vid ett flertal tillfällen under sina besök i respektive länder.

Det blev under konferensen uppenbart att vi har ett tankegods som utgår från våra gamla traditioner (Kalevala, Drömkvädet, nordisk mytologi, folksagor) som har befruktats av antroposofin och RS tolkningar och förtydliganden av det specifikt nordiska. Det blev även uppenbart att föredragshållare och konferensdeltagare har dagens livssituation mycket aktuell och på ett mycket uppfriskande sätt söker förstå den utifrån det tankgods som vi har tillgång till.

Vad är en människa - vad är mänskligt - vad är inte mänskligt? Dessa eviga frågor var i allra högsta grad närvarande i den kontext som under konferensen benämndes "det nordiska". Frågorna aktualiserades även på ett mycket fint sätt i föreställningen "Den sökande människan under Norrön himmel" som framfördes av ungdomar från alla nordiska länder.

För att den framtida människan skall uppstå i sin helhet behövs bidrag från alla folk och dess människor. Om våra

respektive egenheter och ensidigheter kan förmås klinga tillsammans får vi något som är större än delarna. Här ligger vår stora utmaning - vilket bidrag ska jag och vi ge? Jag måste förstå vad som är gott och värdefullt utifrån den kontext jag lever mitt liv. De största faror finns för den enskilda individen att förväxla det onda (sådant som motverkar mänsklig utveckling) med det goda (det som bidrar till utvecklingen av människan), speciellt i de korta perspektivet. Hur ska jag kunna veta vad som är bra eller mindre bra att göra?

Under konferensen aktualiserades frågor som: vilken relation har vi idag till frågor rörande Öst - Väst? Kan vi se genom den akuta politiska situationen som råder exempelvis i västs relation till Ryssland och förmå uppleva de behov som framtiden ställer på relationen folken emellan?

Kan vi förstå vad det innebär att vara "hemlös" - en upplevelse som många människor idag har? Det finns ett esoteriskt begrepp hemlös men här användes det i en mer generell betydelse. Man lever inte i det sammanhang man föddes in i och man införlivar tankar och idéer vars hemvist kan vara svåra att genomskåda. Andra aspekter på hemlöshet är den handfallenhet man kan känna inför politiska och mänskliga tragedier i världen och den miljöförändring som jorden själv genomgår.

Hur ska vi bearbeta våra känslor av hemlöshet? Under mötet och vid hemkomsten kände jag att vi behöver hjälpa varandra att forma och ge innehåll till det som vi kan uppfatta som mänskligt önskvärt. I intresset för livsfrågor och i dialogen med andra människor ligger möjligheten att ta nya steg i utvecklingen. Man ska inte underskatta kraften i att hålla dessa samtal levande även om de förs på en till synes enkel nivå.

Slutligen tack till alla som gjorde konferensen möjlig.

Bromma 2015-08-12

Läs mer om konferensen:
www.nordenigoetheanum.com

Sabinskan

Lilian Goldberg

Hej, kära antroposof! Dagarna i och kring Goetheanum i månadsskiftet juli-augusti har antagligen burit frukt på ett antal områden och kommer förmodligen att bära frukt ett bra tag in i framtiden. Vi, som försvarade de nordiska färgerna med den rena poesin som vapen, samlade oss efteråt till fysisk fotografering, som ni märker. Men också "Sprachgeist" verkar vilja ha ett ord med i laget och har i efterdyningarna inspirerat mej till följande dikt, som belyser förhållandet mellan Norden och Goetheanum och mellan Goetheanum och Norden:

SABINSKAN OCH HENNES
ERÖVRARE, DEN GAMLE TROJANEN

Jag tog till mej -
med våld -
den lantliga, finlemmade varelsen:
sabinskan.

En romersk nybyggare får inte leva ensam.
Rom behöver avkomma.

Jag förstår henne inte,
hon förstår inte mej,
men hennes betvingande rörelser
griper mej
och driver fram guden ur mina inälvor.

Jag begrundade hennes lantliga öde:
en jungfrulig, gymnastisk förtrolighet
med jordmassorna
som sveper in mej i hennes böljande
steg.

Hon fick flytta närmare staden av det
enkla skälet,
att Rom måste växa vidare.

En tydlig plats i tiden

Elisabeth Ehrlich

Nordisk konst, vetenskap, spiritualitet och mycket glädje! Allt detta hade sin plats, kunde synas och lät ca 300 deltagare i Antroposofiska Sällskapets konferens "Norden i Goetheanum" ana att vi sitter på en skattkista. En skattkista med kompetens, framtidskraft och möjligheter som innehåll. Föredrag, workshops, förställningar, utställningar samt många fria initiativ, gjorde konferensen till en möjlighet där alla kunde skapa sig en uppfattning om hur många fler människor, projekt och initiativ vi har i Norden. Skatter som har sin säkra plats i skattkistan och blänker lovande för framtiden.

För mig blev konferensen en början till en förståelse av vilka uppdrag antroposofin i Norden och den nordiska antroposofin i världen kan ha. Lever vi inte i en del av världen som kanske har det som bäst? Här får vi leva i frihet och frid, kan ge konsten sitt utrymme och får tänka gränsöverskridande. Vi kan ägna oss åt frågor som berör miljön, vården, pedagogiken, spiritualiteten, vetenskapen och mycket mer. Ja, vi har frihet och möjlighet att fördjupa, förbättra och utveckla vårt samhälle.

Jag insåg denna sommar och inte minst under konferensen vilken förmån det är att kunna ägna sig åt antroposofin. Förmån, men även ansvar. Ett ansvar som kanske väger ännu tyngre i tider där tusentals flyktingar tar sig till Europas rika länder för att just kunna ta del av det vi självklart lever i.

Inför och under "Norden i Goetheanum" hoppades jag att konferensen skulle hitta sin tydliga plats i tiden, skulle inkludera tidsfrågor, mänskighetens behov och visa på att antroposofin inte bara är ett privilegium utan kan vara berikande för mänskighetens utveckling. Och JA, den gjorde det genom Nordisk konst, vetenskap och spiritualitet och mycket glädje!

Det skrivna ordet

Karen Swartz Larsson

Ett seminarium under konferensen Norden i Goetheanum

I slutet av juli, under några nästan överraskande varma och soliga dagar, ägde det rum ett mycket inspirerande möte vid Goetheanum. Ett glatt och vackert barn som blev till på grund av otaliga insatser gjorda av en lång rad individer som bidrog med alla tänkbara talanger och begåvningar. Konferensen 'Norden i Goetheanum' var särskilt betydelsefull för mig som individ, eftersom mina insatser som tolk och föreläsare innebar att jag gjorde min allra första resa till Dornach, en mycket mäktig upplevelse bara i sig. Djupt inombords misstänker jag att det vore näst intill omöjligt att inte bli rörd av ett besök vid den gigantiska och obeskrivligt vackra byggnaden – och det blev jag verkligen. Redan när jag efter konferensen satt på planet som skulle bära mig hem till Sverige började jag mentalt smygplanera nästa resa dit.

Jag fick äran att delta i "Det skrivna ordet", ett seminarium som Johannes Nilo (ansvarig för Bibliothek und Dokumentation am Goetheanum) initierade. Det pågick under två eftermiddagar, och de olika inslagen blev sammansmälta, om jag själv får tycka så, till en mycket fin blandning. Under det första tillfället fick vi ta del av Cato Schiøtz imponerande och rika presentation av de olika sätt som antroposofi har påverkat kulturlivet i Norge. Hans skildring av en situation som är väldigt olik den vi har i Sverige, var gjord på ett sådant elokvent och färgrikt sätt – den var koncis men omfattande, djup men begriplig, underhållande men seriös – att, under tiden jag satt och lyssnade, tackade jag planeringsgudarna för att jag inte behövde föreläsa direkt efter honom. Jag skulle kunna ha haft världens mest spännande och intressanta bidrag, men lika lättglömd som en medioker frukostbuffé skulle det ha varit efter en sådan skicklig och fascinerande insats. Jag föreställer mig att den stackars musikern som var tvungen att stiga upp på scenen efter ett uppträdande av Pink Floyd skulle ha känt något liknande.

Eftermiddagens sista del bestod av en magisk guidning genom bibliotekets och arkivets labyrinthiska och ofattbart enorma

samlingar som leddes av den enastående Johannes Nilo. Här, kära läsare, finns det skatter att hitta för den som har möjlighet. Jag blev uppfylld av en märklig blandning av känslor, delvis förundran – förundran över att det finns så otroligt mycket som bara väntar på att upptäckas – samt, pinsamt nog, måste jag erkänna, en stark rysning som jag kan tänka mig inte är främmande för Elvis-entusiasten som äntligen får bege sig på sin pilgrimsresa till Grace-land, eller, för att möjligtvis bli en aning mer högkulturell; beundraren som besöker van Gogh-museet och får dela några dyrbara minuter med ett brev som den nyckfulla konstnären skrev till brodern Theo.

Under lördagen gjorde jag min presentation, en sammanfattning av reflektioner som har växt fram inom mig kring erfarenheter som jag har samlat på mig under mina år som doktorand. Jag skriver nämligen en avhandling om Antroposofiska Sällskapets utveckling i Sverige. Då delade jag mina upplevelser som forskare och gav röst till min starka tro på hur viktigt det är att bevara och dokumentera den antroposofiska rörelsens historia, samtidigt som vi öppnar vägar för framtidens nödvändiga utvecklingar.

Senare på eftermiddagen avslutade Johannes Nilo 'Det skrivna ordet' med en fascinerande och mycket inspirerande presentation av antroposofins evolution ur det jag (möjligtvis felaktigt) skulle beteckna som ett idéhistoriskt perspektiv. Generellt sett – och det gäller då även antroposofier och antroposofin – verkar det finnas ett starkt och ofta märkligt motstånd vad gäller att kunna erkänna likheter som finns eller åtminstone kan anas bland olika tanke-system. Några envisa och rent ut bisarra försök att förneka eller marginalisera sådana helt ofarliga upptäckter kan man träffa på ibland. Ur mitt perspektiv äventyras inte Steiners sär egenhet om man – och här lånar jag ett exempel som Johannes tog upp – upptäcker påverkan av Annie Besants betraktelser (som var i sin tur var påverkade av någon annans utsägelser) i hans skrifter. Att sedan jämföra dessa, som Johannes föreslog, och se vad som skiljer texterna från varandra – det är genom en sådan process, som man får möjlighet att hitta det som är unikt med Steiner. För den som vill engagera sig i ett sådant forskningsprojekt som handlar om antroposofins utveckling finns det här en guldgruva som bara väntar på att undersökas.

Nu har några veckor gått sedan dessa fina dagar i Schweiz tog slut. Det nya läsåret har kommit igång. Eleverna svärmar återigen på Idunskolans gård, och mitt dubbelliv som engelsklärare och doktorand flyter på än en gång. Deras skratt

är min dags soundtrack och på nätterna livnär jag mig på en pikant blandning av mild oro inför hur jag kommer att få allt gjort som måste göras, en stark känsla av tillfredsställelse på grund av att jag trivs med mina livsval och en envis önskan om att dagarna skulle innehålla fler än 24 timmar. Jag drömmer mig fortfarande bort till Goetheanum.

Jag hoppas att 'Norden i Goetheanum' och 'Det skrivna ordet' kommer att fortsätta växa. Vad gäller den antroposofiska rörelsen i Sverige – och den antroposofiska rörelsen överhuvudtaget för den delen – finns det hur många möjliga forskningsprojekt som helst som man skulle kunna sysselsätta sig med, förutsatt att tid och ork finns. Dessutom, som tur är, finns det intresse för sådana undersökningar, både inom akademien och utanför. För min egen avhandlings skull genomförde jag 36 intervjuer. Trettiosex kanske inte låter som särskilt många, när man tänker på att det har funnits tusentals personer iblandande i hur antroposofin har utvecklats i vårt fina land, men jag tror att de flesta skulle hålla med mig att det är en måttlig mängd om de fick uppleva hur det känns när det är dags att transkribera (skriva ut de bandade intervjuerna) dem. Å andra sidan känns det som om min diktafon är en glittrande skattkista fylld av ett rikt material som kunde läggas som grund för en lång rad artiklar eller avhandlingar.

Nu ska jag avsluta denna reflektion med en liten uppmaning, och den som har hört mig tala förut i något sammanhang kommer att ha det relativt lätt att gissa vad jag nu kommer att ta upp. Jag vill ta vara på tillfället och uppmuntra dig som läser dessa ord: även om du inte har någon som helst lust att bege dig ut i forskningsdjungeln (i meningen att producera något slags skriftlig rapport), var snäll och dokumentera det du har varit med om genom åren på ett eller annat sätt. Jag ber dig att göra detta inte utifrån något säreget intresse jag Karen må ha för kuriosa ting, jag gör det eftersom jag tycker att det är viktigt. Du är viktig, och ditt perspektiv är viktigt. För att tillsammans gå in i framtiden på ett någorlunda förnuftigt och hållbart sätt, måste vi naturligtvis veta var vi har varit, och alla de steg som leder dit vi ska – var det än må vara – bör tas i dialog med hur vi förstår och tolkar det som har hänt. Skriv gärna ner någonting ikväll. Sätt på en diktafon och börja prata. Vore det inte fantastiskt om vi kunde etablera ett arkiv i Sverige där alla dessa värdefulla berättelser skulle kunna samlas in och bevaras innan de försvinner helt och hållet?

Jag vill tacka Johannes Nilo, Cato Schiøtz och alla andra underbara människor som gjorde 'Norden i Goetheanum'

möjlig, samt er, kära läsare, för att ni nu också varit med mig på min resa. We have work to do.

MYSTERIEDRAMA

Ny folkbildning

Felix Nieriker

**Mysteriedramer i Kulturhuset, Järna,
13-17 juni 2015.**

I den gamla grekiska kulturen uppfördes mysteriespel. De väckte djupa känslor i folkets barnsligt öppna själar. För en stund befriades de från vardagens bekymmer, de fick andas med gudarna och ta del i deras öden, glädja sig med dem, lida med dem. Detta "stämde" själens strängar och hjälpte människorna att komma tillrätta med det "ostämnda" i vardagen. Folket kände sig delaktigt i en utvecklingsström som, liksom spelen, hade sitt ursprung i mysterierna.

På liknande sätt skänkte de fem mysteriedrama-dagarna i Kulturhuset i Järna djupgripande upplevelser för både skådespelare och publiken. Hela arrangemanget blev till ett slags folkspel. Man drogs in i ett mysterieskeende genom skådespelarna som hade sammansvetsats till ett piggt, entusiastiskt lag. Hela 54 aktörers namn figurerade i programbladet. Med få undantag, eurytmisterna, spelets regissör Hans Lindmark, skådespelarna Kristina Sahlberg, Anders Engqvist och Peter Linden Tell, konstnären Ulf Wagner och musikern Lennart Nilo, var de medverkande amatörer. Alltså inga rutiner, inga "stjärnor", däremot ett spontant handlande på scenen uppfyllt av närvaro och djup koncentration. Men framför allt var det spelglädjen som smittade av sig på den s.k. publiken. Det ligger i mysteriedramernas väsen att vilja uppluckra deltagarnas själar att de åter bli mottagliga för eljest dolda, djupare aningar och erfarenheter med det egna ödet. Själsträngarna "stäms", andliga väsen kan nu spela på dem. Just detta blev till starka upplevelser under dessa dagar. De flesta av de kring 150 deltagare kom från antroposofiska sammanhang i Sverige, Norge och Danmark. De kände till många av skådespelarna ur andra verksamheter, som snickare, lärare, läkepedagoger osv. Och nu, med ens blev det möten med borgare i medeltiden, eller med Capesius, dr Strader, Maria, Benedictus och, och, och... Det kändes med hjärtat, för den jag nyss mötte i vardagligt

sammanhang talar nu från scengolvet till mig, ur en helt annan sfär. Denne har skalat av det personliga och möter mig i en sfär i vilken vi vanligtvis inte möts. I detta nya möte börjar hon eller han att "stämma om" min själ. Det förvånar inte att detta leder till en ny gemenskapsupplevelse, en andlig närvaro som förtätas mer och mer.

Det bör uttalas ett varmt tack till hela "mysteriegruppen" som haft modet att framföra tre mysteriedramer i rad, varvid "Invigningens port" för första gången spelades i sin helhet. Ja, enastående, att bemästra den ofantligt stora och komplicerade "textmassan"! Några aktörer hade flera mindre roller, några bar huvudrollerna genom dramerna med stor kraft och inlevelseförmåga. Skådespelarna lyckades med att förmedla för oss åskådare spännvidden mellan gigantiska skeenden i de andliga världarna och gripande, djupt innerliga samtal i intima scener. Detta intensiva utvidgande och sammandragande bidrog också till att "stämma" själarna.

Scenbilderna – sparsamma antydningar – bestod nästan bara av skickligt anordnade färgade draperier. De fick liv genom ett mästerligt regisserat färgat ljusspel. Och eurytmiska scener vävde som underbart pulserande liv genom spelen. Somliga vittnade om ett stort kunnande – det känns att eurytmin har en lång och gedigen utveckling bakom sig i Järna.

Ett stort tack också till Lennart Nilo, han hade komponerat fina, moderna musikstycken som instämningselement till scenbilderna. Michael Debus gav ur ett apolliniskt perspektiv inblick i dramernas invecklade inre arkitektur genom fem föredrag och två plenumsamtal. Elisabeth Geiger Poignant lyckades blixtnabbt smälta om det tyskt sagda till färggrant poetisk svenska. Och inte att förglömma Ulrike von Schoultz, producenten, outtröttlig, alltid med, alltid uppmuntrande! (Hon berättar i detta nummer av Forum mer om projektets närmare framtid.)

Ja, i dessa dagar utvecklade sig en ny form av folkbildning, en fortsättning för vår tid av det som anlagts i de grekiska mysteriespelen. Verkligheter av modern kristen karmaförståelse väcks till medvetande i medupplevandet av dramerna. Blir det därigenom varmare i hjärtat? Kommer det "uppvärmda" hjärtat att ha en ny, kanske mer förlåtande förståelse för kaoset vi lever i och kommer det att vilja ta tag i det som nöden kräver med nytt mod?

MYSTERIEDRAMA

Kära dramavänner!

Ulrike von Schoultz

Efter sommarens händelse med tre av Rudolf Steiners mysteriedramer samt inledande föredrag och fördjupning genom Michael Debus har ansvarsgruppen för dramaarbetet beslutat att öva in "SJÄ-LARNA VAKNAR" under hösten 2015 och våren 2016.

Mellan den 26 juni och 1 juli 2016 vill vi alltså framföra Rudolf Steiners fjärde drama på Kulturhuset i Ytterjärna!

Några ord om ekonomin med dramaprojekten

Alla omkostnader för projektet har hittills kunnat bäras tack vare gåvor från fonder, en antroposofisk grupp, stiftelser, enskilda personer och verksamheter. TACK!

En verksamhet som hittills i huvudsak har tagit på sig det ekonomiska ansvaret för projektet har fortsättningsvis inte samma möjlighet till stöd.

För att säkra arbetet med R. Steiners dramer de kommande åren behöver vi därför vidga kretsen som vill bära dramaproduktionens ekonomi. Trots allas frivilliga insatser som görs är omkostnaderna omfattande.

Utgiftsposterna:

- stipendier (ett antal medverkande behövs ordna ledig tid för att lära in de omfattande texterna)
- tryckkostnader för program och affischer
- medverkandes resor och övernattningar
- förtäring vid långa övningspass
- kostymer
- hyra av kulturhusets scen (den omkostnaden täcks av biljettintäkterna)
- lönekostnad för scenbelysningen
- arvode för föredragen samt tolkning av föredragen

Jag vill rikta mig till alla er som ser det berättigade i ett vidare arbete med R. Steiners mysteriedramer och ber om ekonomiskt stöd.

VARJE LITET BIDRAG ÄR STORT!

Kontot för dramerna ligger på Ekoban-

ken. Konto: 9548 11 000 530 30 Glöm inte att skriva avsändarens namn! Gemensamt gör vi det omöjliga möjligt!

SEMINARIUM

Andaktsfull uppmärksamhet

Marie Haglund

På kurs med Roland van Vliet

Genom det öppna fönstret kan man tydligt höra regnet prassla, fast här sitter 15 personer. Varför är de så tysta och vad gör de? I Kulturhuset i Ytterjärna helgen 4-6 september pågick ett intensivt inre arbete med att komma till stillhet, att lyssna både utåt och inåt och även på våra medmänniskor. Fil. Dr Roland van Vliet från Holland gästade oss igen. Denna gång handlande det inte om Manikeismen (temat förra året) utan om att arbeta med sig själv. Roland van Vliet har grundat Manisola institutet med dess ledarskapsutbildning Akademi för personligt ledarskap och social konst som håller kurser både Holland och Tyskland. Där deltar chefer, lärare och andra som vill bli bättre på att arbeta med människor. "Men det första man måste göra, om man vill kunna leda andra på ett bra sätt, är att arbeta på sig själv", säger Roland. Vi får provsmaka lite ur hans rika förråd av övningar. Basen för många av övningarna är en stegvis uppbyggd närvaro. En meditativ grundhållning som inleds med att man först lyssnar på alla ljud och på stillheten mellan allt det som hörs. Sedan öppnar man ögonen och titta på allt som är synligt. Man ser det lite som på en impressionistisk målning, man upplever helheten av ljus och former och mellanrum samtidigt. Det gäller också att allt mer försöka låta bli att omedelbart kommentera allting i tankarna. Tillexempel att "där startade en bil". Att avstå från att genast sätta etikett på saker. Att lyssna mer som man hörde fågelsång utan att veta vilka fåglar som sjunger. Sedan vänder man sin uppmärksamhet inåt. Först mot sin egen kropp. Hur har kroppen det? Hur sitter jag tillexempel. Är jag spänd någonstans? Nästa steg är att se om man kan låta tankarna komma allt glesare. Kan man märka när man börjar med en tanke? Kan man välja att sluta

hänga kvar vid en tankegång som inte är viktig i stunden? Nästa steg att vila i sitt hjärta med orden "Jag Är". Nu är grunden uppbyggd och vi är redo för att gå vidare med att varsebli mer. Roland bygger upp denna stillhet som en bas för de flesta andra övningar. På holländska kallar han detta för 'ongedeelde aandacht'. Det är ett grundbegrepp som han hela tiden återkommer till. På engelska 'Undivided Awareness'. Jag har valt att översätta det med "Andaktsfull uppmärksamhet" eftersom odelad andakt får en lite märklig klang på svenska. Man kan säga att det är en form av uppmärksam kontemplation. Roland berättar hur denna övning växte fram när han i ungdomen promenerade i naturen och upptäckte att så länge man funderar är man inte helt och hållet närvarande. Man är hela tiden i något förflutet som man minns eller nåt framtida som man förväntar sig, men sällan i nuet. Han ville kunna sluta tänka om han inte ville hålla på och tänka. Han övade sakta upp förmågan att mer och mer kunna glesa ur sina tankar. Att sluta att ständigt kommentera allting med ord i tankarna. Han upptäckte att han kunde uppleva naturen mycket intensivare i nådestunder av absolut stillhet. Detta blev också en metod för att hantera sin fars utbrott av svidande kritik. Fadern hade ett krigstrauma och det tog sig uttryck i att han ständigt hackade på Roland. Det var fel på allt som han gjorde. Roland sökte skydd inuti sig själv i stillheten. När han avstod från att tänka i ord klingade känslostormarna av och han blev också mer onåbar för faderns angrepp. Roland älskade att se på träden och på ljuset i naturen och vandrade ofta omkring i samma trakter där Vincent van Gogh var uppväxt. Roland fick först senare i livet se Van Goghs målningar på museum och såg då hur han målade strömmande former kring stjärnor och träd. Roland upplevde det liknande. Han lade allt oftare märke till en känsla av kärlekstrakter som liksom strömmade mot honom från allting i naturen. När han sedan lärde känna antroposofin läste han att Rudolf Steiner talade om den Eteriske Kristus som verkar i naturen. Roland berättar att även de keltiska kristna såg Kristus bakom hela skapelsen. I varje planta, djur och människa, i allt på jorden, finns också något av Kristus eftersom han har enat sig med jorden och blivit ett med allt. Manikeerna upplevde något liknande. Roland säger att detta var också hans egen upplevelse. Det var som en nåd som strömmade mot honom i naturen. En natt hade han en ovanlig dröm. En dröm där han var medveten fastän han drömde samtidigt. Han upplevde hela världens smärta som ett väsen. Världssmärtan kallade han för 'Den

Eurythmy - Järna - Kina

Initiativgruppen i Xián, Kina, augusti 2015; Ya Chih från Taiwan, Heng Peijuan från Xián Peijuan (den deltagare som varit initiativtagare med sin fråga), Inger Hedelin från Järna och Coralee Frederickson från London. Michael Leber från Stuttgart, kommer också att ingå i gruppen. Foto: Inger Hedelin

Från uppvisningen av R. Steiners Mysteriedrama i Kulturhuset Ytterjärna, sommaren 2015.
Foto: Marvin Basel

Karen Swartz, arbetsgruppen: Det skrivna ordet – antroposofins verkningshistoria i kultur och akademi. Under konferensen Norden i Goetheanum, 30 juli - 2 augusti 2015. Foto: Johannes Nilo

En av arbetsgrupperna under konferensen Norden i Goetheanum, 30 juli - 2 augusti 2015. De reciterade nordiska kvinnor och män med talgestaltaren Martin Goldberg från Norge.
Foto: Lillian Goldberg

Nordisk folkdans. Under konferensen Norden i Goetheanum, 30 juli - 2 augusti 2015. Foto: Sissel Jenseth

Aava kören i Goetheanum. Under konferensen Norden i Goetheanum, 30 juli - 2 augusti 2015. Foto: Sissel Jenseth

Daniel Vätte, dragspel, Per-Erik Jonsson, fiol. Under konferensen Norden i Goetheanum, 30 juli - 2 augusti 2015. Foto: Sissel Jenseth

Magne Skrede sjunger Felsli. Under konferensen Norden i Goetheanum, 30 juli - 2 augusti 2015. Foto: Sissel Jenseth

lidande världsjälen' ett namn som Roland hittade i Platons skrifter när han läste filosofi. Han ville skänka tröst till världsmärktan, han ville göra något för den. Det blev fröet till den meditation som i dag görs av ungefär 150 människor runt om i Europa varje söndag och som Roland kallar för 'den manikeiska Kristusmeditationen'. Vi började söndagens arbete med den. Man försätter sig först i "den andaktsfulla uppmärksamheten" och föreställer sig så när Jesus tvättar apostlarnas fötter i huset för den sista måltiden. Man frågar vad betyder detta för mig? Så låter man en ny bild uppstå. Bilden av uppståndelsens Kristus sol högt över sitt huvud och låter detta ljus gå genom sig själv och strömma tröstande ut i världen och ned till jorden under sina fötter. De som gör denna meditation är personer som varit på Rolands kurser och som vill göra något för världen. Han menar att det är viktigt i vår tid då jorden tyngs så av allt som vi människor har hittat på. Tusentals satelliter kretsar runt jorden varje dag. Elektrosmogen tätar allt mer. Jorden behöver vår uppmärksamhet och kärlek menar Roland van Vliet. Han kommer tillbaka Järna den 4-6 mars 2016-för att fortsätta arbetet. Han kommer även att hålla föredrag på Antroposofiska Sällskapet i Stockholm den 3 mars.

STUDIUM

Delar av en brevsamling

Lennart Nilo

Sedan över två år tillbaka har jag, ur ett inre behov, företagit mig att fördjupa mina kunskaper om Rudolf Steiners liv och verk. Jag studerar Rudolf Steiners skrifter kronologiskt, och fördjupar mig i olika biografier om honom, just nu senast en mycket intressant och omfattande biografi om Rudolf Steiners första 40 levnadsår, av den norske författaren Kaj Skagen: "Morgen vid midnatt".

Mitt fördjupningsarbete har utmynnat i ett flertal gruppessor i "Rudolf Steiners fotspår", där fokuset har legat på just Rudolf Steiners 40 första år. Resorna börjar på födelseorten Donji Kraljevec i norra Kroatien, och går vidare med tåg till Wien, Weimar och Berlin. Nästa resa går av stapeln i början av oktober detta år.

Ett mycket intressant arbete i fördjupandet av förståelsen av Rudolf Steiner, är

studiet av hans brevväxling. Breven finns utgivna i "Gesamtausgabe" som:

- 1/ Band 1 1881-1890 (nr 38), tiden i Wien,
- 2/ Band 2 1890-1925 (nr 39), tiden i Weimar, Berlin och Dornach
- 3/ Brevväxling med Marie Steiner 1901-1925 (nr 262)
- 4/ Brev till medlemmar i den tyska sektionen av det teosofiska sällskapet och medlemmar i det antroposofiska sällskapet 1902-1925 (nr 263)
- 5/ Brev till personliga elever 1904-1914 (nr 264)

Mig veterligen så finns dessa brev inte utgivna på svenska. Rätta mig om jag har fel! Men i vilket fall har en stor del av mitt arbete med breven bestått i att översätta dem till svenska. Genom det har jag varit tvungen att genomarbeta varje mening, brottas med orden, och finna en vettig svensk översättning av den tyska texten.

Just nu har jag kommit fram till brev nr 352 i band nr 2. Varje nytt brev är som att öppna en lucka i adventskalendern!

Vad skall hända nu, vad kommer att uppdagas i detta så spännande och intressanta liv som Rudolf Steiners liv var.

Som ett exempel på Rudolf Steiners brev, så väljer jag brevet till Pauline Specht, skrivet i Weimar 12 juli 1891. Rudolf Steiner är 30 år gammal.

Pauline Specht är mor till sönerna som Rudolf Steiner var informator till under många år i Wien.

Rudolf Steiner har sedan september 1890 bosatt sig i Weimar, för att på uppdrag redigera Goethes naturvetenskapliga skrifter. I många av breven lyser hans stora hemlängtan till Wien fram. Många av breven är missmodiga inför den konservatism och inskränkthet han möter i Weimar. Han ger uttryck för att vantrivas i Weimar.

Brevet inleds med orden.

"Högt ärade nådiga fru".

Sedan fortsätter Rudolf Steiner att beklaga sig över hur öde och ensam han känner sig i Weimar, och hur han längtar efter att få komma iväg till Wien, men att han hindras genom överbelastning i sitt arbete. Hans relation till sin chef i Goethearkivet, Bernhard Suphan, är minst sagt mycket dåligt.

Rudolf Steiner skriver till Pauline:

"Om jag därtill säger till er vad jag har måst kämpa för varje förändring och där ni kan se att Suphans medarbetarskap består i att lägga alla

möjliga hinder i min väg, vilket härrör ur hans stupida sinnesstämning likt en gammal preussisk gymnasielärare, så ser ni många, men inte alla svårigheter som jag har att övervinna här"

Rudolf Steiners uppgift i Weimar är att bearbeta och redigera Goethes naturvetenskapliga arbeten, och i slutet av detta brev beskriver han på ett underfundigt sätt hur han gör en upptäckt i Goethes kraniumsamling.

Han får en tanke om att den färskalle som Goethe hittade i Lido i Venedig, och som ingav Goethe idén om att kraniet är en metamorfos av ryggekotorna, borde finnas bland Goethes samlingar.

Rudolf Steiner säger:

"Jag ställde direkt upp följande hypotes: nämnda färskalle finns bland dessa kranier!"

Rudolf Steiner berättar att han skrev till anatomen professor Bardeleben i det närbelägna Jena om sin förmodan.

Även Geheimer hovrådet Ruland blir inblandad i denna förmodan.

Rudolf Steiner, professor Bardeleben och Geheimer hovrådet Ruland går nu på upptäcktsfärd bland Goethes samlingar.

Rudolf Steiner skriver:

"Och så gick vi då på upptäcktsfärd efter nämnda färskalle: Geheimer hovrådet Ruland, professor Bardeleben från Jena och jag. Efter långt efterforskande så stod nämnda skalle framför oss i all sin härlighet. Vi har nu tillfredsställelsen av att ha funnit den färskalle, varur en av Goethes allra viktigaste idéer har framsprungit. Alltså hänt i Weimar i slutet av juni 1891, hundraett år efter nämnda upptäckt."

Rudolf Steiner avslutar brevet till Pauline med följande varma och artiga hälsning:

"Så ber jag er att hälsa till alla era anhöriga och särskilt till er herr make och er fru mor och med fortsatta välvilliga tankar, er högst tillgivne Steiner".

Pingstbrev

Michaela Glöckler

I översättning och bearbetning av Ylwa Breidenstein och Beatrice Hallqvist

Den kristna invigningsvägen och avvikelser - Hur hanterar jag konflikter och utvecklar mig som människa?

Detta är en översättning av en del av Michaela Glöcklers pingstbrev 2015 (med vänlig tillåtelse av författaren):

När det handlar om att hitta orientering för vår livsföring hänvisar Rudolf Steiner ofta till sin träskulptur "Mänsklighetsrepresentanten". Det gäller att förstå kraftspelet mellan det mänskliga och faran att förledas. Förståelse för detta kraftspel lär oss förlåta och att ordna våra liv. Han talar även om de sju stegen i den kristna invigningen på ett sådant sätt att vi kan praktisera dem i vårt personliga och sociala liv. I all korthet skildras här de sju stegen tillsammans med de nio s.k. "eskalationsstegen", som Friedrich Glasl hänvisar till i sin forskning om kriser och konflikter.

Fottvagnig: Allt som jag lämnat bakom mig och vuxit förbi - även andra människor i andra utvecklingsfaser - har gjort mig till den jag är i dag. Tacksamhet är den styrande känslan i det här steget tillsammans med öppenhet och intresse för omgivningen. Dessa känslor är samtidigt positiva motkrafter i den första eskalationsfasen vid en begynnande konflikt. Det är den fas som kännetecknas av att man börjar avskärma sig, förhärdna och inte längre vänder sig till varandra med intresse och positiv förväntan. I det skedet avtar också vår inre frihet, något som är orsaken till alla konflikter och kriser. Man blir beroende av sina erfarenheter, meningar, sympatier och antipatier.

Gissling: Att lära sig bära smärta och lidande genom att förstå istället för att kämpa emot, blir till en positiv kraft mot fördomar och uppkomsten av fiendliga inställningar mot andra - det som utgör det andra eskalationssteget i en konflikt.

Törnekröning: Här handlar det om att i det inre kunna stå upprätt och behålla sin värdighet när man blir hånad, kränkt och förnedrad. Det är samtidigt ett skydd mot att själv inte såra andra av hat eller ställa dem inför fullbordat

faktum, så som den tredje eskalationsfasen beskriver ("handling i stället för ord" eller "ändamålet helgar medlen").

Korsbärande: Detta steg visar betydelsen av att på ett objektivt sätt bära sin kropp som ett instrument för livet och arbetet. Det blir en positiv motkraft till det fjärde eskalationssteget, där rädslan att "förlora sitt ansikte" överskuggar behovet av att lösa konflikten och söka efter sanning. Den mystiska döden: Mörkret rivs itu som förhänget i templet och man upplever ett uppvaknande i ljuset. Genom den inre frihet, som uppstår när man fullkomligt frigjort sig från sig själv, skapas den distans som är nödvändig för att läka den negativa i den femte eskalationsfasen. När misstro och tvivel får råda är man bunden. Enbart i vårt innersta kan den frigörelse äga rum som hjälper till att finna nya vägar till försoning.

Gravläggning: Nu handlar det om att bli ett med jorden, att förbinda sitt eget öde med jordens väsen. Det motverkar den vilja som i sjätte eskalationssteget hotar att skada den andre genom strategisk manipulation och maktspel.

Uppståndelse: Att känna närheten till den uppståndne Kristus är den kraft som bär in fred i alla livssituationer. Den väcker också hopp även där skada redan är skedd genom det sjunde eskalationsstegets kännetecken: att skada och förinta den andre - även om det fortfarande sker under begränsade och kontrollerade former. Den kristna kunskapsvägen lär oss förstå det ondas mysterium så att vi kan vakna upp för det goda. Visheten som ligger i den här vägen motverkar det åttonde eskalationsstegets kraftspel där det enbart handlar om att besegra och manövrera bort sin motståndare. Istället lär vi oss söka hjälp utifrån för att rädda det som räddas kan. Att kunna se på det onda som något gott i ett större världssammanhang, som något som bara visar sig destruktivt när det är på fel plats, är bland det svåraste vi har att lära i vår tid. Men det är nödvändigt för att nyorientering, ordning och läkande/helande ska kunna tillfogas de negativa krafterna. Att älska det onda så att det blir gott är vår tids uppgift på invigningsvägen.

Literatur till temat:

Rudolf Steiner GA 94, 97,99 och 267
Friedrich Glasl : Confronting conflict - A First-Aid-Kit for Handling Conflict

Den brandgula klänningen

Louise Ejefors

"Den antroposofiska forskningen uppfinnar inga program, den avläser dem på det som är."

Rudolf Steiner i "Barnets uppfostran"

Hur blind får en fröken vara?

Mikaelitiden på förskolan förbereds genom sagor, verser och sånger som hör till denna högtid. De största barnen får gestalta ett enkelt Mikaelspel och riddare Göran har guldsvärdet - vid sin vänstra sida - som det heter i versen. Spelet övas veckan innan Mikaeldagen med de största barnen i gruppen.

Emil 5 år frågar mig om han också kan få ha ett svärd och vara riddare Göran.

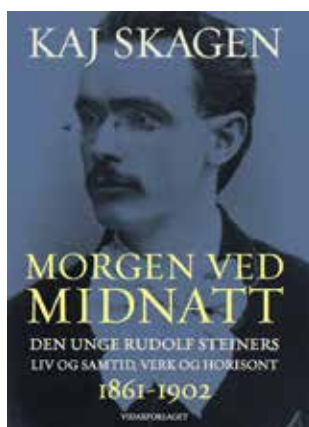
- Efter Mikaelfesten kan du också låna ett svärd - svarar jag eftersom jag utifrån tidigare erfarenheter upplevt att svärderna efter Mikaelspelet används på ett humanare sätt i lekarna.

Nästa morgon öppnas dörren, där står Emils far och ser mäktigt irriterad ut.

Vid hans sida står Emil klädd i den vackraste klänningen. Den är brandgul, har vit krage med spets runt om. Under klänningsfållan sticker en 10 cm lång spets fram. - Jag får inte av honom klänningen, han har till och med sovit i den och hans syster är skitsur - säger den irriterade fadern. Sedan går han utan att säga adjö till sonen.

Men Emil ser stolt ut och barnen skockar sig runt honom och deras ögon går från mig till Emil och tillbaka till mig. - Gå och lek nu - sade jag i brist på att inga pedagogiska infall visade sig hos mig. (Den pedagogiska intuitionen var nog avstängd på grund av en nyans av fördom och en nyans av rädsla för att Emils pojkindentitet skulle utsättas för kränkande kommentarer.) Efter en stund började dock leken som vanligt. Det går väl an så länge vi är inne i vår egen avdelning, tänkte jag med oro, men hur blir det när han träffar barnen från de andra grupperna i garderoben när vi ska ut i trädgården? Visserligen var det inte ovanligt att även pojkar klädde ut sig i flickkläder, men denna skapelse som Emil uppenbarade sig i hörde inte till vanligheterna. Vanligtvis ingår utklädningskläder som en del i leken.

Morgen ved midnatt – en kommentar Del I

Ole Harald Dahl

TITEL

Morgen ved midnatt
Den unge Rudolf Steiners liv og samtid,
verk og horisont 1861-1902

FÖRFATTARE

Kaj Skagen

FÖRLAG

Vidarforlaget 2015, 974 sider

Morgen ved midnatt, Kaj Skagens stort anlagte biografi om Den unge Rudolf Steiners liv og samtid, verk og horisont, 1861 – 1902 har vært et rykte i mange år og i april dette året kom den omsider, etter seksten års fokusert og intensiv forberedelse. Det foreligger allerede anmeldelser i en rekke norske aviser av dette 970 tette siders trykte resultatet, det desidert største i Steinerresepsjonens historie med hensyn til den unge, før-antroposofiske Rudolf Steiner. Her følger en kommentar til denne begivenheten og de foreløpig offentliggjorte kommentarene.

Men først: hva er den større situasjonen som dette arbeidet kan leses opp mot? Formodentlig bør vi ikke kun forstå denne boken som en offentliggjøring av notater Kaj Skagen har gjort for seg selv og til seg selv, i hans eget forsøk på å intensivere og po-

tensere sin egen lesning av Rudolf Steiner, av Steiners kontekst, samtid og verk, for om mulig å komme sin egen erkjennelsessituasjon nærmere inn på livet. – Det ligger en krise til grunn for prosjektet, en personlig én, hvor Kaj Skagen "mistet ... troen på menneskene", da han ble drevet til å bryte med miljøet og ledelsen ved Steinerskolen i Bergen omkring årtusenskiftet. "Steinerskolen ... viste seg å bli min siste utopi". Han satset dermed alle kort på familiesituasjonen og dertil, på den annen side, på en mulig nylesning av Rudolf Steiner. – Og etter at boken har vært ute i to måneder, kan vi konstatere at den har tent norsk offentlighet. Det har ført til at det har vært mere Rudolf Steiner i norske aviser i løpet av de to månedene, enn det ellers har vært de siste ti årene. Boken appellerer, den antenner og kommuniserer. I hvilken grad den leses og kommenteres med en interessert, adekvat og la oss også kalle det en fruktbar kompetanse, er et annet spørsmål. Det vil jeg komme inn på litt etter hvert. Og den vekker slik oppmerksomhet og øver slik appell til tross for at: "Mitt prosjekt er ikke å forklare Steiner for andre, men å forklare ham for meg selv"². Med andre ord: Det må ligge noe inne i Kaj Skagens subjektivitet, som han kommuniserer med, overfor seg selv, som også korresponderer med noe utenfor ham, med noe allment, noe som også gjør seg gjeldende i tiden og det kulturelle landskapet hvor vi lesere befinner oss. Og hva kan dette være? For det er hevet over tvil at den tenner, denne boka, selvsagt ikke bare sympati og jubel, men også kritiske emosjoner, arroganse og en viss arghet. Ja, og så gir den signaler om hvordan selvgodheten finner spillerom der hvor faglig svake vilkår rår blant kritikerne. Men dann og vann viser det seg også hva jeg vil betegne som tilløp til kvalifisert drøfting. Ja, det kan late til at boken kommuniserer med noe som er potent til stede, noe som er i emning, noe som ennå ikke er avklart og fullverdig frembrakt. Det er noe som ennå ikke har oppnådd full gyldighet som språk, som tenkning og vitenskap. Min umiddelbare opplevelse går på at det er slik at anmeldelsene og den offentlige debatten boka har utløst bærer et markant preg av en broket emosjonalitet, til tross for at boka er presentert i termer og språk som ikke fordrer noe annet eller mer av leseren enn hva man kan forvente at en eksamenskandidat stiller med til forberedende prøver for universitet og høyere utdanning.

Undertegnede står midt inne i en første, langsam gjennomlesning. Samtidig er det da altså også mulig å ta del i anmeldelsene og kommentarene som publiseres, og dertil debattene som utspiller seg på nettet, i all hovedsak på Facebook. Kaj Skagen

I garderoben opprepade sig samma scen, barnen från de andra grupperna stannade upp i sin påklädning och tittade på Emil. Emil såg dock så självsäker och stolt ut i sin klänning att alla snart återgick till sina bestyr. Klänningen är väl borta i morgon, tänkte jag, för nu han fått visa upp den. (Fröken var fortfarande blind).

Morgonen därpå öppnades dörren och där står fadern, denna dag med en mer uppgiven min. Bredvid står Emil i sin brandgula klänning. Till min förvåning ställer sig Emil framför mig och ser forskande på mig. Jag känner att han förväntar sig en reaktion från mig och när jag säger – kom, vi håller på att laga soppa, ser jag besvikelsen i hans ögon. (Blindheten satt i hos fröken). Dag tre hoppades jag att klänningsuppvisningen skulle vara över.

Dörren gick upp och där stod Emil med sin pappa. Klänningen satt på. Kan du inte göra något åt det här- säger pappan och pekar på sonen - det är bråk därhemma varennda morgon -. Emil blev mörk i blicken gick emot mig och lyfte upp klänningskjolen mot mig så högt han förmådde, sedan pekade han på en punkt i klänningens mönster och då såg jag äntligen. Hela klänningen var täckt med medaljonger i storlek av ett mindre ägg och i varje medaljong fanns två korsade svärd. Oj så många, vilken ståtlig riddare du är, vi får visa svärden för de andra barnen vid samlingen. Men de andra barnen har väl antagligen sett dem långt före mig, förebrådde jag mig själv.

Dagen därpå kom Emil i sina vanliga kläder och han fick sin sedvanliga avskedskram av sin far.

fremstår som en dyktig sekretær for boka, ved at han legger ut kommentarer, innlegg og drøftinger fra de fleste aviser og tidsskrifter, og dertil hans egne klargjørende responser i dagspressen, hvor han søker å rydde opp i faktisk feilinformasjon og åpenbare misforståelser fra anmelderne, på sin egen hjemmeside, slik at leserne har mulighet til å gå inn der og finne frem til det publiserte materialet, for ytterligere drøfting. –For å komme frem til en mulig, første avklaring på spørsmålet om hva det er denne boken kan leses opp mot og hva det er ved Skagens eget forsøk på å forklare Steiner for seg selv som korresponderer med noe allment, noe potent og uforløst, så tenker jeg meg at jeg først og fremst har meg selv som leser å forholde meg til, og anmelderne da selvsagt, men altså først og fremst hvordan jeg er stilt overfor den utfordring å lese hvordan jeg selv fungerer som leser, under lesningen. Med andre ord vil jeg i all enkelhet drøfte mitt møte med denne boken, i tro på at det også kan utsi noe om ”den store situasjonen som dette arbeidet kan leses opp mot”. Dette siste har jeg tro på at jeg kan lykkes med å bringe en viss klarhet i, ved at jeg også ser meg selv stående inne i samtidens diskurs og i mangt er et uttrykk for denne, slik de fleste av oss i grove trekk fungerer som lesere. På dette punktet kan det imidlertid komme til å vise seg behov for noen nyanseringer og presiseringer.

Litt mer om Morgen ved midnatt

Som det fremgår av undertittelen, er jo ikke denne boka en bok som kun strengt tar for seg Rudolf Steiners liv og verk frem til hans 42. år. Samtidig er det det den søker å gjøre, gjennom Kaj Skagens blikk og gehør. Rudolf Steiner er brennpunktet i forstørrelsesglasset, som alle lys-strålene fokuseres inn i. Det vil si, Rudolf Steiners mest nærliggende idéhistoriske kontekst skildres, den som virket i den unge Rudolf Steiners omgivelser og dessuten den som kom til å prege ham og hans prosjekt, ettersom han ble kjent med den og ble vår hvordan bevissthetshistoriske impulser preget den undervisning, lesning og innflytelse han var stilt under i Østerrike på 1870-, 80- og -90-tallet, som linjen fra Immanuel Kants opplysningsorienterte og avgrensede tenkning, til reaksjonen i den tyske idealisme og romantikk representert ved Fichte, Schelling, Hegel og Goethe, som søkte en enhet i deres forståelse av forholdet mellom naturen og dens historie, og på den annen side den bevissthetsaktiverende kulturhistorien. Det skildres landskap og familiære oppvekstbetingelser, og hvordan naturvitenskap og nykantianisme i annen halvdel av det 19. år-

hundret brakte de romantisk-idealistiske impulsene til forstummelse i filosofien. Skagen viser hvordan det gikk likedan med den gamle, kristne religiøsitet og de siste rester av antikk mystisk, hermetiske, platonske, kabbalistiske, alkymiske og gnostiske impulser som var til stede i renessansen og senere ble redigert bort som kontekst for modernitetsprosjektet. Dette fremtrådte som noe uforståelig under modernitetens utfoldelse og utvikling i retning av ny naturvitenskap, dannelse av teknologi, industrialisering og kapitalisme, med en veldig aktualisering av evolusjonsproblematikk som en essensiell og betydningsfull konsekvens. Den fortrenge renessansen tenkningen fant igjen gyldighet for en kort stund omkring 1800, ved at den kom til å sive frem på nytt gjennom de tyske idealistene og romantikernes verker, som i en slags renessanse nummer to. Ved at disse er sentrale for Steiners utvikling, så streifer Skagens tekst også innom disse renessanseimpulsene i form av korte, aforistiske grep, før disse altså ble markant avlivet med naturvitenskap og nykantianisme i andre halvdel av det 19. århundret, idet filosofien utviklet seg til å bli en særdisiplin for naturvitenskaplig avansment. På denne tiden parret de nye, naturvitenskaplig funderte impulsene seg med ideologier som drev frem nasjonsdannelser og moderne kapitalisme på veien mot et mulig verdensherredømme, men dog med noen unntak. Disse knyttet Rudolf Steiner an til, og da på den ene siden en skarpt fokusert og konsekvent individualiseringsbetont tenkning à la Max Stirner, som hadde overlevd seg selv, og Friedrich Nietzsche, på 1890-tallet, og på den annen side, omkring århundreskiftet, i Berlin, knyttet Steiner, riktignok noe motstrebersk, også an til Teosofisk bibliotek og det lille Blavatsky-orienterte, esoteriske samfunnet som hadde bygget opp og som drev dette biblioteket. Steiner gjorde der et forsøk på å finne en ny inntekts- og overlevelsesvei, ved at han så for seg en mulighet til å aktualisere sitt lærde og energiske utenforskap som en homeopatisk og aktivistisk impuls, ikke minst Goetheaspektet, som en ingrediens på veien mot en ny, bevissthetshistorisk metamorfose, en utopisk fremtidshorisont som utgangspunkt for å aktivere sunn, forståelsesbasert og ny, solidarisk sivilisasjonsbygging, noe vi fremdeles må anse som et høyst uavklart prosjekt.

Boken er med andre ord et forsøk på å tyde hva som gjør seg gjeldende i dette brennpunktet og ikke minst er den også et forsøk på å forstå hvordan Rudolf Steiner som brennglass forble under vedvarende tilvirkning. Og en slik vedvarende tilvirkning vil da først og fremst måtte

forståes som noe Rudolf Steiner selv utøvet i kraft av sin egen aktivitet. Således er det av vesentlig betydning å forstå hva det originale i denne Steinerske aktiviteten gikk ut på, om vi vil forklare Steiner overfor oss selv, som Skagen forsøker det.

1 Sitatene er hentet fra et intervju publisert i Tidsskriftet Cogito, nr 23, 2011, s. 19.

2 Se Tidsskriftet Cogitonr 23, s. 23.

(Forts. næsta nummer)

Skien/Berlin, juni -15

BOKANMÄLAN

Perspektiv på Rafael

Göran Fant

TITEL

Åndshistorien i Rafaels billedverden

FÖRFATTARE

Harald Falck-Ytter

FÖRLAG

Antropos forlag, Oslo 2015

Det norske forlaget Antropos har i år presenterat en riktigt illustrerad studie av Harald Falck-Ytter om Rafaels två stora fresker Skolan i Aten och Disputa.

Särskilt intressant är här en djärv nytolkning av Skolan i Aten. I mångt ansluter han sig till den traditionella föreställningen att Rafael i de 57 individualiserade gestalterna visar ett pantheon av Hellas filosofer och statsmän med Pla-

ton och Aristoteles (eller, vilket hävdas) Michelangelo i rollen som denne grekiske filosof).

Sokrates står naturligtvis nära Platon och samtalar med Perikles och den unge här-föraren Alkibiades. I bakgrunden ser man Herakleitos den dunkle från Efesos, och nedanför, lite för sig, sitter Diogenes, den kyniska filosofen, som en outsider. Och i den nedre högra gruppen återfinns bl a Rafael själv bland dem som omger Euklides som med en passare visar en geometrisk figur etc.

Men det överraskande är att Falck-Ytter på den vänstra sidan tolkar in urkristendomens centrala gestalter. Inte så förvånande kanske med tanke på att fresken är ett beställningsverk av en påve och att Rafael i hela sitt skapande så starkt levde i och uttryckte kristna symboler.

Den lite dramatiska scenen i övre vänstra sidan visar en budbärare som springer in med en bokrulle och en bok. Han avvisas av en vakt: är det möjligen som Falck-Ytter säger ett sändebud som kommer med evangeliernas förkunnelse?

Och då blir det rimligt att tolka hela den nedre vänstra sidan i samma anda: Perruggio, Rafaels lagerkransade lärare, omges av den gamle Josef med det nathaniska Jesusbarnet på sin arm och den tolvåriga salomoniske Jesus. Tesen om de två Jesusbarnen (Mattheus och Lukas) är alltså med.

Närmast betraktaren ser man de fyra evangelisterna: Lukas skriver i en tjock bok, Mattheus sitter bakom och skriver av honom medan Markus som skön yngling visar fram en pytagoreisk tavla (egendomligt!). Och så det mest kontroversiella: den ljusa, sköna gestalt i guldkantad vit mantel (och som oftast tolkats som Rafaels älskarinna) är Kristus, Logos, som viskar i Johannes öra – om man skall tro Falck-Ytter. Det nytestamentliga inslaget fullbordas av Paulus (den ständigt resande) i sin nedrullade ljusbruna stövlar som sitter närmast mitten i detta nedre fält.

Är detta en rimlig tolkning? Nja, jo, kanske... Anakronismerna bör inte störa, ty de ingår i Rafaels koncept även om man ansluter till de traditionella tolkningarna: Flera filosofer långt före och efter Platon-Aristoteles-tiden förekommer i dessa. Självporträttet av Rafael i fresken visar att han inte ens kan hålla sig själv borta från den upphöjda församlingen, och han bjuder in åtminstone två av sina samtida till sällskapet. Dessutom skriver redan Vasari som personligen väl kände kretsen kring Rafael om detta nytestamentliga inslag i vår fresk.

Naturligtvis kan man nöja sig med att betrakta fresken som en livfull bild av ädla människor i ett evigt pågående samtal. Och visst kan man kan ostörd av tolk-

ningar njuta av kompositionen som i sin fulländade harmoni och stämväv erinrar om en Palestrinamässa. Men det framstår ändå som uppenbart och helt i enlighet med Rafaels konstnärliga arbetsätt att han föreställt sig bestämda historiska personligheter i sitt verk.

En intressant detalj är att Rudolf Steiner i ett konsthistoriskt föredrag (1 november 1916) emfatiskt hävdar att de två centralgestalterna i fresken absolut inte är just Platon och Aristoteles (trots att "Platon" bär en bok där man tydligt kan se titeln Timaios, en av hans mest citerade dialoger, och "Aristoteles" en Etik, hans nichomatiska naturligtvis)

Och den vackert gestaltade boken är i alla händelser läs- och tänkvärd, och ger en anledning att fördjupa betraktandet av ett av den västerländska konstens mest storslagna mästerverk.

FRÅN SEKRETARIATET

Till minne

Medlemmar som rapporterats avlidna sedan förra numret av Forum.

Torsten Neerstedt
1939-12-07 - 2015-05-26

Märta Arman
1922-02-09 - 2015-07-28

Vi tar gärna emot nekrologer över avlidna medlemmar, och även icke medlemmar som varit aktiva i antroposofiska sammanhang. Skickas till medlemssekretariatet. E-post: kontakt@antroposofi.nu

FRÅN SEKRETARIATET

Medlemskap

Goetheanum meddelade att man under perioden 9 juni till 10 augusti välkomnat 166 nya medlemmar. Och att 114 ej längre är medlemmar (utträden, tappade medlemmar och uppdaterade medlemslistor i landssällskapen) i Allmänna Antroposofiska Sällskapet.

Källa: Anthroposophy Worldwide nr 9 2015.

Kallelse till höstmöte i Antroposofiska Sällskapet

Härmed kallas alla sällskapets medlemmar till höstmöte
24 oktober 2015, 10.00 – 16.00.

Plats för höstmötet: Hagagatan 14 i Stockholm

Program för höstmötet

Förmiddagens program, som inleds 10.00 och avslutas 12.00 med lunch, går under rubriken "Rudolf Steiner i Stockholm".

Bengt Aquilon, Sergeij Almstedt och Karen Swartz kommer att på olika sätt fördjupa temat "Rudolf Steiner i Stockholm". Vad har Rudolf Steiner talat om i Stockholm och vad kan det betyda för oss idag och i framtiden?

Mats-Ola Ohlsson och Per-Erik Jons-son kommer även att ge en kort beskrivning av de antroposofiska verksamheter som idag finns i Stockholm med omnejd.

12.00 – 13.30 Lunch som kan fås till självkostnadspris.

För vår planering bör anmälan till lunch göras senast 20 oktober till stockholmskretsen@antroposofi.nu eller 08-34 87 41.

Höstmötesförhandlingar
13.30 – 16.00 Förhandlingar enligt dagordning som bifogas.

Om tid finns kommer vi efter önskemål från medlemmar att göra ett visionsinriktat grupparbete.

Dagen avslutas med att Anders Engqvist läser Grundstenen.

Bifogat denna kallelse finner ni förslag på dagordning för höstmötet, verksamhetsplan 2016, budget 2016 samt förslag på medlemsavgifter för 2016.

Varmt välkomna!
Styrelsen

Tema höstmötet Rudolf Steiner i Stockholm

När Rudolf Steiner besökte olika länder och höll föredrag verkar han ha valt teman utifrån den aktuella platsen, folket och den grupp människor som faktiskt lyssnade på honom. Det är därför spännande att tänka över vad han talat om i Sverige eller mer specifikt i Stockholm, då årets höstmöte hålls där.

Det finns 20 dokumenterade föredrag som hållits i Stockholm och deras teman har ofta berört frågor om Kristus. Under höstmötets förmiddag kommer Bengt Aquilon, Sergeij Almstedt och Karen Swartz att ge sina tankar om vad det sagda har betytt, betyder och kan betyda för framtiden. Det är uppenbart att Rudolf Steiner talade till oss som lever i Sverige om specifika frågor och vi behöver förstå vad det kan betyda och innebära. Vilka framtidsuppgifter såg Rudolf Steiner som viktiga för oss och i vilken mån har vi uppfattat och förstått det?

Förslag till dagordning vid höstmötet 2015 för Antroposofiska Sällskapet i Sverige

1. Mötets öppnande
2. Val av ordförande, sekreterare, två justerare, tillika rösträknare
3. Mötets stadgeenliga utlysningar
4. Fastställande av dagordning
5. Fastställande av röstlängd
6. Verksamhetsplan för 2016
Se bilaga
7. Budget för 2016
Se bilaga
8. Medlemsavgift för 2016
Se bilaga
9. Inkomna motioner
10. Fastställande av tidpunkt för kommande möte samt sista motionsdag
11. Samtal kring möjligheten att bilda en stödförening
12. Korta glimtar från det antroposofiska arbetet i Sverige och världen
13. Övriga frågor
14. Mötets avslutande

BUDGET OCH UTFALL I tkr

	Utfall	Budget	Utfall	Budget	Budget	Budget
	2012	2013	2013	2014	2015	2016
INTÄKTER						
Medlemsbidrag	997	1 000	1032	1000	1000	1000
Forsknings o utv bidrag	754	700	642	700	700	700
Konferenser och kurser	139	50	38	50	50	50
Bidrag, annonsint, hyresint	95	10	131	10	10	10
	1 985	1 760	1843	1 760	1760	1760
KOSTNADER						
Allm. Antropos. Sällskapet	300	600	605	600	600	600
Verksamhetskostnader	238	175	263	175	175	175
Hyra och lokalkostnader	249	0	0	0	0	0
Löner och sociala avgifter	655	636	565	650	650	650
Resekostnader o högskola	210	114	99	100	100	100
Medlemskommunikation	403	185	289	185	185	185
Konferenskostnader	198	50	76	50	50	50
Avskrivningar	7	0	0	0	0	0
Räntor	0	0	2	0	0	0
Fond	-127	0	0	0	0	0
Resultat	-148	0	-56	0	0	0
	1 985	1 760	1843	1 760	1760	1760

Kommentarer: Vår ambition är att hålla samma omfattning på verksamheten 2016 som år 2015. Den största osäkerheten rör storleken på Forsknings och utvecklingsbidragen.

Förslag till medlemsavgift för 2016

Ordinarie 1200kr/år
Pensionär 500kr/år
Studering 300kr/år

Verksamhetsplan inför 2016

Syftet för Antroposofiska Sällskapets styrelses arbete har formulerats på följande sätt:

Antroposofiska Sällskapets styrelse har i uppdrag att skapa utrymme för och utveckla den antroposofiska impulsen ur ett helhetsperspektiv.

Man kan fråga sig "varför då?" och vi har gett följande svar (våra motiv) på denna fråga: så att intresserade människor får en mötesplats/"rum" för fördjupning av spirituella frågeställningar så att medlemmar och verksamheterna får tillgång till antroposofi så att kulturimpulsen/den spirituella impulsen får fortsatt fäste i vår civilisation

Mål 2020: "Vad ska vi då uppnå?"

* Vi gör "rätt för oss" gentemot modern Allmänna Antroposofiska Sällskapet och vi har egna medel för utveckling.

* Vi har en ekonomi som inte står och faller med medlemsavgifterna. Två eller fler personer kan arbeta heltid med att realisera våra intentioner.

* Det antroposofiska sättet att tänka om och se på människan och samhället har en starkare förankring i offentligheten.
* Vi har ett medvetande om och engagemang i alla antroposofiska aktiviteter i Sverige. Det finns även fler lokala aktiviteter.

* Vi har en bra samverkan mellan Högskolan (sektionerna) och Sällskapet och även en bra samverkan mellan de nordiska ländernas landssällskap.

* Det finns levande och inspirerande aktiviteter i en lokal i Stockholm. De ger avtryck i stadens kulturliv.

* Vi har en grundutbildning i antroposofi.

Aktiviteter 2016:

* Högskolekollegiet, Värna och Insam ställer sig till förfogande som referensgrupper till styrelsen. Denna samverkan ska ytterligare fördjupas.

* En arbetsgrupp har påbörjat och ska fördjupa arbetet vidare med frågorna om vilka centrala texter av RS och aktuell antroposofisk litteratur som finns och bör

finnas tillgängliga på svenska. Man ska även arbeta för att stärka informationen och kunskapsutvecklingen om antroposofi. Dick Tibbling och Annika Diesen är sammanhållande av arbetet.

* Verka för en ökad samverkan inom rörelsen genom att:

* Ta initiativ till att medlemmar inom Högskolans ram träffas och utbyter tankar och erfarenheter.

* Ta initiativ till att verksamheterna tar ställning till sin relation till rörelsen och Sällskapet. Verksamheterna behöver bland annat ta ställning till vad idégodset antroposofi betyder för dem i deras verksamhet, deras relation till Världssällskapet, varumärkesfrågan, ledarskapsfrågor som rekrytering och utbildning av nya ledare och utbildning av medarbetare.

För Sällskapet (och Världssällskapet) är det även en ekonomisk fråga. Om verksamheterna ger Sällskapet ekonomiskt stöd finns större möjligheter för Sällskapet att bidra inom ovanstående fält. Denna fråga kommer att bearbetas vidare.

Förändringar i styrelsen

Annika Diesen Amundin valde i augusti att avsluta sitt uppdrag som styrelseledamot i Antroposofiska Sällskapets styrelse. Hon kommer framöver att lägga tid och kraft på andra områden inom rörelsen, såsom Sektionen för humaniora och Robygges nya butik på Söder i Stockholm, som öppnar inom kort.

Foto: Mats-Ola Ohlsson

Styrelseledamot för Antroposofiska Sällskapet: Per-Erik Jonsson, ordförande

Engagemanget i antroposofi och Antroposofiska Sällskapet har gett upphov till spännande möten med andra människor och stärkt min känsla av tillhörighet till dessa sammanhang. Jag önskar att på olika sätt få vara en del av och bidra till den utveckling som pågår inom rörelsen, särskilt nu när världen förändras så snabbt på så många olika plan.

Jag föddes 1953 och har vuxit upp på en bondgård i Alfta, Hälsingland. Efter gymnasiestudierna på Torsbergsskolan i Bollnäs tog jag en civilingenjörsexamen, teknisk fysik, på KTH i Stockholm. Som 24-åring inledde jag sedan i rask takt vuxenlivet med anställningar inom ASEA och Ericsson. Där började jag med rena tekniska uppgifter för att successivt bli alltmer engagerad i chefs- och ledaruppgifter.

Som 40-åring längtade jag efter förnyelse och det skedde genom att jag lämnade Ericsson och gick in i konsultvärlden. Frågor som "hur vi människor tänker och fattar beslut" kom då högst på agendan och har sedan dess varit i fokus. Mina konsultuppdrag inom varierande uppgiftsområden har varit engagerande och gett mig de utblickar jag önskade. För närvarande arbetar jag som verksamhetschef för Stiftelsen Årsta Gård i Stockholm som bedriver waldorfskola och läkepedagogik/socialterapi för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar inom autismspektrat.

För min personliga utveckling har jag gått Waldorflärlärhögskolans Pestalozzi-utbildning och därigenom fått behörighet som högstadielärare i waldorfskolan. Detta har lett till att jag ibland har haft periodundervisning i matematik.

Ett annat tema som har varit av betydelse i mitt liv är musiken och då främst

att spela fiol. Jag har under åren försökt förkovra mig i sättet att spela fiol vilket idag ger mig möjlighet att få delta i relativt avancerade musiksammanhang.

Jag bildade familj i slutet på 70-talet och fick ganska raskt 4 barn som alla har gått på Kristofferskolan i Bromma. Där fick jag de första impulserna att studera antroposofi och sedan dess pågår försök till fördjupning av dessa frågor. Så småningom blev hela familjen involverad i waldorfpedagogiken, min fru Marianne blev klasslärare på Kristofferskolan och hon har även varit verksam på Waldorflärlärhögskolan i Bromma.

Genom medlemskapet i Antroposofiska Sällskapet och sedermera Högskolan har jag fått möjlighet att möta och samarbeta med personer som är väl insatta i den antroposofiska begreppsvärlden. Sedan 2009 är jag medlem i Sällskapets styrelse och har nu från och med årsmötet 2015 åtagit mig ordförandeskapet för föreningen.

Uppgiften att få vara delaktig i Antroposofiska Sällskapets styrelsearbete har känts mycket stimulerande och jag ser fram emot en ny säsong. Det antroposofiska perspektivet på livets olika frågor måste ständigt hållas levande och förnyas vilket är en stor uppgift för oss alla.

Per-Erik Jonsson

Styrelse

Vi fortsätter presentationen av styrelseledamöterna i kommande nr. Styrelsen i sin helhet är: Regula Nilo, Elisabeth Ehrlich, Janne Silvasti, Mats-Ola Ohlsson, Per-Erik Jonsson och Henric Lewengard.

ANNONS

Kurs i ledarskap och verksamhetsutveckling

Huvudtemat för kursen är: ett ledarskap utifrån verksamhetens ändamål och grundidé.

Centrala frågor är: - Hur kan vi hålla grundläggande idéer levande i den praktiska vardagen och hur kan vi förena dem med de krav och förväntningar som kommer från omvärlden.

Vi kommer att arbeta med organisations- och medarbetarfrågor och hur man utvecklar verksamheten genom att förbättra samarbete och kommunikation.

Kursen bygger på de erfarenheter som HF, MeF och SEA gjort och gör i möten med olika verksamheter runt om i landet, där många har uttryckt ett behov av verktyg och inspiration när det gäller att leda verksamheten i riktning mot dess ändamål och utveckla det kollegiala samarbetet.

Kursen vänder sig i första hand till medarbetare med någon form av ledningsansvar.

I mitten av oktober kommer en kursinbjudan, med ingående information att finnas tillgänglig.

Kursledare:

Lena Brodal, Peter Lundholm, Hans Brodal, SEA

Datum:

3 - 5 februari, 9 - 11 mars, 13 - 15 april - 2016

Omfattning/tid:

onsdag kl. 17.00-20.00, torsdag kl. 9.00 - 18.00, fredag kl. 9.00 - 16.00

Plats:

Skillebyholm, med möjlighet till övernattning

Kostnad:

10 500 kr + moms. (Lunch, middag och fika ingår)

Om du/ni har frågor, välkomna att ringa/maila:

SEA, Peter Lundholm
lundholm.p@telia.com, Tfn 0708 558 535
HF, Christina Thunberg
christina@huvudmannaforbundet.se,
Tfn 0730-94 50 66
MeF, Per Hallström
PH@mef.se, Tfn 0736 849 366

ANNONS

Konst och kunskapande

Konstkurs i plasticering och teckning med Christian Hitsch!

Utifrån temat
"Det levandes metamorfoser"

På Kristofferskolan i Bromma 29 -31 oktober 2015

Anmälan mejlas till:

yggdrasil.bildning@gmail.com

Eller skickas till: Noomi Hansen Persikogatan 62, 16563 Hässelby.

Vid frågor kan vi nås på telefon

+46704821970

Kursen är ett unikt tillfälle med tre dagars intensivt konstnärligt arbete med skulptur och teckning i Kristofferskolans verkstäder!

Inga förkunskaper krävs, bara ett intresse av att aktivera en egen konstnärlig process och att inspireras av Rudolf Steiners idé om en goetheanistisk konst.

Schema för dagarna:

Torsdag:

Konstnärligt arbete 09-12 och 14-17

Fredag:

Konstnärligt arbete 09-12 och 14-17

Fredag kväll:

Utflykt till Wive Larssons ateljé. Turid visar och berättar om Wives skulpturer. Christian leder samtal med utgångspunkt i "Vägar till en ny byggstil" en föredragsserie av Rudolf Steiner som han höll under arbetet med det första Goetheanum.

Lördag:

Konstnärligt arbete och avslut 09-12

Kursavgift: 1500:-

fika och konstmaterial ingår. Önskas lagad mat, lunch och kvällsmat tillkommer en kostnad på 400 kr

Språket under kursen är svenska, tyska och engelska. Översättning ordnas vid behov. Enkel övernattning på skolan kan ordnas till ett rimligt pris 100 kr per natt.

Hjärtligt välkomna hälsar

Turid Wiveson Stojisic och Noomi Hansen!

Kalendarium för Fria Högskolan för Antroposofi

Högskolearbete med Christian Hitsch 27-28 oktober 2015

på Hagagatan 14 i Stockholm

Christian Hitsch - konstnär och tidigare ledare för Bildsektionen vid Goetheanum - besöker Stockholm under v 44 2015.

Han kommer att erbjuda ett högskolearbete för klassmedlemmar enligt nedan:

Tisdag 27/10 kl 19.00

Högskoleföreläsning: **Bilder och tecken i timmarna I: 10 - 13**

Christian Hitsch

Onsdag 28/10 kl 9 - ca 12

Högskoleföreläsning och anslutande samtal

Christian Hitsch

Kl 10.30: timmen I:11 - läst version

Lokal: Hagagatan 14 nära Odenplan i Stockholm

OBS: Ta med Blå kortet

I anslutning till detta genomför Christian Hitsch en konstkurs i plasticering och teckning till temat:

Konst och kunskapande 29 kl 9.00 -

31/10 kl 12.00

Undertitel: Det levandes metamorfoser

Plats: Kristofferskolan.

Information:

yggdrasil.bildning@gmail.com eller

tel: 004670-482 19 70

Arrangörer: Turid Wiveson Stojisic och

Noomi Hansen Kristofferskolan

Bildsektionen program hösten 2015

Tisdag 6. oktober

Studium av Rudolf Steiners konstföreläsning, "Mått, tal och vikt, den tyngdlösa färgen som en förutsättning för måleriets nyare utveckling."

Vi träffas en gång i månaden.

Tisdag 20. oktober

Mats Wilzén: "Såsom i himmelen - så ock på jorden." Hur den arabisk-muslimska konsten impulserade västerlandet.

Tisdag 17. november

Ulf Wagner: Giotto och den mänskliga blicken. Inledning till samtal.

Tisdag 15. december

Ulf Sand: Övning som förberedelse för det konstnärliga arbetet. Inledning till samtal.

Alla möten är på Prisma arkitektkontor i Järna, kl. 19.00

Läs mer om högskolan och dess sektioner på hemsidan:

www.antroposofi.nu/hogskolan

Kalendarium för Antroposofiska Sällskapet i Sverige

Titta gärna in i kalendariet på vår hemsida - där kan finnas annonser för nya händelser och möten!

www.antroposofi.nu/kalender

Anmälningar till sällskapets aktiviteter görs, om inget annat nämnts, till sekretariatet på: 08-554 302 20 eller kontakt@antroposofi.nu

14 oktober

PARSIFAL OCH GRALEN

Under sex lördagar mellan kl 14 och 17 genomförs seminarier om olika aspekter på Parsifal - människan, myten. Göran Fant föreläser och leder samtalen.

Utgångspunkten är Wolfram von Eschenbachs epos, men också de franska versionerna behandlas liksom Wagners musikdrama.

Genom allt går frågan om vad gralen och mötet med gralen djupa innebär. Och hur vi själva kan uppleva dess hälsobringande kraft.

Följande datum är konferenssalen i Kulturhuset i Ytterjärna reserverad för detta:

3 oktober, 14 november, 5 december, 23 januari, 20 februari, 16 april

Välkommen till ett nytt spännande "studieår"!

Sektionen för humaniora och Antroposofiska Sällskapet i Sverige. Inträde: 100:-

24 oktober

Höstmöte

Höstmöte för Antroposofiska Sällskapet. Tema: Steiners besök i Stockholm mm. I Stockholm, Hagag. 14, kl 10-16. Se kallelse på sidan 23 i denna tidning.

3 november

Vi firar Arne Klingborg 100år

Kära vänner!

Den 3 november skulle Arne Klingborg fyllt 100 år. Här på platsen minns vi honom med stor värme och tacksamhet!

Därför vill vi bjuda till en kväll med konst, minnen och samtal även om framtiden.

Vi börjar kl. 19.00 på Kulturhuset med ett kortare konstnärligt program och går sedan över till Vita Huset där vi vill hedra Arne med ljus i trädgården och lite förtäring.

Mats Zetterqvist kommer att spela, Hans Lindmark att tala, några av Arnes närmaste medarbetare bidrar med korta tal.

Varmt välkomna!

För Kulturcentrum, Ursula Flatters. För Antroposofiska Sällskapet, Mats-Ola Ohlsson. För Kulturhuset, Peter de Voto. För Vidarstiftelsen, Anders Kumlander.

13-15 november

Ny kurs! Att upptäcka Antroposofi

Kulturhuset i Ytterjärna

Läs mer på: www.antroposofi.nu/kurser

5 december

Antroposofisk meditation

En dags retreat

DET INRE LJUSET

En meditationsretreat där de existentiella frågorna står i centrum.

En dag under den mörka tiden på året där det ges tid att i lugn och ro fördjupa livsfrågorna.

En dag som handlar om att söka mitt inre centrum för att kunna se mitt liv klarare och att vördnaden är en kraft för att nå dit.

Det krävs inga förkunskaper eller speciella kläder.

Kl 10.00-12.00 Retreat pass 1

Lunch

Kl 13.30-15.30 Retreat pass 2

Kaffe/The

Kl 16.00-18.00 Retreat pass 3

Kursledare Anna Hallström, meditationslärare och rörelseterapeut

Kursavgift 950:- Kostnad för lunch och fika tillkommer

Anmälan

08-554 302 20, kontakt@antroposofi.nu

4-6 mars

Roland van Vliet - föredrag/workshop

Vi måste återkomma i nästa nummer gällande plats, tider och tema. Men Roland berättar på telefon att arbetet kommer att inledas återigen med ett introducerande föredrag på fredagskvällen. Man kan förvänta sig att det blir mer meditationsövningar med "andaktsfull uppmärksamhet" och han säger att de passar särskilt bra för lärare, erytmister, konstnärer och alla andra som behöver skapa ur sinnesnärvaro. Troligen blir det också ett fördjupande av Den Manikeiska kristusmeditationen. Vi hoppas kunna göra konstnärliga övningar också. Samt att Roland även kan berätta lite om de spännande seminarieresor som han varje år leder till olika heliga platser. Vi kanske får höra lite om både Gralsplatser i Nordspanien och om Katarborgar i Sydfrankrike. Mer info i nästa nummer och i kalendariet på Antroposofiska Sällskapet hemsida när det närmar sig.

3 mars Roland van Vliet föredrag i Stockholm.

Trialog Tankesmedja

Vi fortsätter att fira
Arne Klingborg 100 år

17/10 Måste vi ha konsumtionsdriven tillväxt till varje pris?

Kulturcentrum Järna, kl 10.00.

17/10 Trialogs höstmöte. Vi diskuterar verksamheten 2016.

Kulturcentrum Järna kl 12.00

7/11 Livet som konst -

Arne Klingborg 100 år - avslutningsseminarium.

I samarbete med Antroposofiska Sällskapet m fl. Kulturhuset Ytterjärna

Läs hela programmet i Trialogs kalendarium på hemsidan:

www.trialogtankesmedja.se

NORRKÖPING

Norrköpingsgruppen

Antroposofiska Sällskapet Norrköpingsgruppen är en lokal sammanslutning av medlemmar i det Allmänna Antroposofiska Sällskapet. Sällskapet har till syfte att bära en fri högskola för antroposofisk forskning. Denna högskola strävar efter att finna och formulera andliga lagbundenheter på olika verksamhetsområden, som de vanliga forskningsmetoderna eller tanke- och synsätten inte kommer åt. Denna antroposofiska forskning är integrerad i många olika kulturområden där verksamheten bygger på antroposofi, t.ex. waldorfpedagogik, biodynamiskt jordbruk, antroposofisk läkekonst, läkepedagogik, olika konstarter som arkitektur, eurytmi m.m.

Biblioteket har öppet tisdagar 18.00 - 18.30 under tiden september till och med maj. Övrig tid: kontakta någon i styrelsen. Hagebygatan 69, Norrköping. Tel: 011-183500. E-post: antroposofi.norrkp@telia.com. För utförligare program med öppettider och studiegrupper se hemsidan: www.antroposofi.nu/norrkoping

Hösten 2015

Vill du veta mer om antroposofi, eurytmi, musik, waldorfpedagogik och social tregrening? Vi ordnar kurser, workshops och studiedagar på teman i anslutning till antroposofi, antingen i vår lokal i Norrköping eller lokalt hos er. Minsta antal deltagare 10 personer. Förfrågningar och intresseanmälan: Maivor Forster, tel. 011-392 887 el. 0739 - 792 338. Verksamheten sker i samarbete med Studieförbundet.

Tisdagsgruppen

Start tisdagen den 1 sept. kl. 18.30 - 19.45. Vi börjar höstens arbete med studium av föredragen "Kristus och den mänskliga själen" av R Steiner. Kontaktperson: Maivor Forster. tel. 011-39 28 87 eller 0739 - 79 23 38. Nya deltagare är välkomna!

Meditation

Sönd 20/9, 18/10, 15/11 och 13/12 kl. 17. -18.30 på Hagebygatan 69. Introduktion, övningar och samtal. En väg till att praktisera antroposofisk meditation, inspirerad av Arthur Zajonc,

fysiker och f.d. generalsekreterare för Antroposofiska Sällskapet i USA. Anmälan görs till Dori Inderbitzin. tel: 0737- 23 00 88 el. 0121- 133 43. Nya deltagare är välkomna!

13 oktober

Medlemsmöte med föredrag om kreativ meditation av Tanja Hallklint. Kl. 18.00 - 20.00 på Hagebygatan 69.

28 november

Rudolf Steinerskolans Julbasar kl. 11 - 15. Bokbord.

2 december

Ljusfest på Ensjöholm kl. 16.00 - 19.00 Vi tändar 100-tals levande ljus och omvandlar vårt växthus till en gnistrande ädelsten. Försäljning Hantverk Musik och Café. Alla intresserade välkomna! Arr: Ensjöholms By. För info och vägbeskrivning se www.ensjoholm.se

6 december

Eurytmi och Julföredrag kl. 16.00 på Ensjöholm. Eurytmi med Aurora Granstedt och Moving Art Company och medverkande barn och ungdomar. Därefter föredrag om Katarerna av Göran Fant Kaffe-servering. Arr: Ensjöholms By och Antr. Sällskapet. Inträde 100 kr.

6 januari

Olav Åstesons Drömkväde läses av Gerrit Sneelooper. Kl. 16.00, Hagebygatan 69. Avslutas med kaffestund. Alla intresserade välkomna!

ANNONS

Waldorf för nybörjare - en introduktion i waldorfpedagogik

Kursen med 9 kurstillfällen riktar sig till alla som vill lära känna waldorfpedagogikens grunder - medarbetare i waldorfsamfund, föräldrar, blivande studenter.

Välkommen att delta vid enstaka tillfällen eller hela kursen!

Ort: Stockholm
Waldorfförskolan St. Örjansgården, Upplandsgatan 48. T-bana Odenplan
Tid: Tisdagar kl 18 - 21
Kostnad: kr 3500:- / hela kursen, kr 350:- enskilda kurser

Anmälan till info@kulturcentrum.nu

Kursinnehåll:

6.10	Waldorfskolans kursplan Johan Green
13.10	Hälsa och sjukdom, kan pedagogik vara läkande? Husapotek Ursula Flatters, Kirsten Nistedt, husapotek
20.10	Vegetarisk mat: varför och hur? Näring och matlagning för förskolebarn Ulrike v. Schoultz
17.11	Andra sjuårsperioden 7-14 år, en överblick över waldorfskolans kursplan Johan Green
24.11	Waldorfpedagogiken för framtiden; vad betyder det att kunna förbli en skapande människa? Geske Lundgren, Christina Di Marco Avslutning

Kursupplägg:

18:00 - 18:15	Presentation
18:15 - 19:00	Föredrag
19:00 - 19:30	Fika
19:30 - 20:30	konstnärligt diskussion
20:30 - 21:00	

Varmt välkomna!

STOCKHOLM

Stockholms- kretsen

**Öppettider: måndag - onsdag kl 14-18,
torsdag och fredag stängt.**

Är en ekonomiskt fristående förening inom Antroposofiska Sällskapet i Sverige. Stockholmskretsens uppgift är att "initiera, bedriva, samordna och understödja ideell antroposofisk verksamhet i Stockholm med omnejd". Detta sker bland annat genom att tillhandahålla lokalen på Hagagatan 14 för olika verksamheter. Där har vi också ett bibliotek och försäljning av antroposofisk litteratur.

Är du medlem i Antroposofiska Sällskapet kan du också bli medlem i Stockholmskretsen genom att sätta in 300 kr på Stockholmskretsens plusgirokonto 81 14 18-3. Märk avin "Medlemsbidrag".

Är du inte medlem i Antroposofiska Sällskapet så kan du ändå stödja oss genom att sätta in en valfri summa på samma konto ("Gåva"). Vår verksamhet kan endast till en del bäras av medlemsbidragen och förutsätter till stor del frivilliga gåvor.

Bibliotek, Bokhandel, Information,
Föredrag, Studiegrupper
Hagagatan 14, 08-348741,
stockholmskretsen@antroposofi.nu,
www.antroposofi.nu/stockholm

Vi skickar även per post: Eleonore
Vognsgaard och Barbara Wall (tisdagar)

Hösten 2015

"Att gå skolningsvägen"

Lokal: Biblioteket, Hagagatan 14 i Stockholm vid Odenplan
Evenemang kostar 100 kr (pens/stud 80 kr).
Gästföredrag/Helafton kostar 150 kr (100 kr pens/stud).
Endast kontant betalning!
OBS! Preliminärt program

---

13 oktober

Föredrag: De 12 mötena med den kosmiska elden - vad händer oss om vi försöker gå den universella stigen?
Roland Kyrenius, kl 19.00

---

24 oktober

Höstmöte

Höstmöte för Antroposofiska Sällskapet.
Tema: Steiners besök i Stockholm mm.
OBS! Endast för medlemmar, kl 10-16
Se kallelse på sidan 23 i denna tidning.

---

29 oktober

Kreativ Musikafton, kl 19.00

---

10 november

Helafton: Väktaren vid tröskeln
Rebecka Vik, kl 18.00

---

24 november

Föredrag: Vad är egentligen Rudolf Steiners skolningsväg.
Sergeij Almstedt, kl 19.00

---

8 december

Inför Julen, kl 19.00

3 mars 2016

Roland van Vliet föredrag i Stockholm
Föredraget är planerat att bli en fortsättning om Chakrorna. Tid och exakta detaljer är ännu under planering. Plats: Antroposofiska Sällskapet Hagagatan 14

ANNONS

Vill du bli läkeurytmist?

Vi vänder oss till dig som arbetar som eurytmist och i ditt arbete söker kunskap om eurytmiljudens djupare verkan på den mänskliga organismen.

Stiftelsen Läkeurytmiutbildningen i Norden startar en ny utbildningsomgång hösten 2016

Utbildningen är treårig och uppdelad i 5 block. Utbildningen ger goda kunskaper om hälsa och sjukdom, hur man använder ljuden förebyggande och som behandling av sjukdomar samt ger kunskap och färdighet för att stödja barns individuella mognadsprocess.

I utbildningen ingår omfattande praktik och träning i terapeutisk skolning och etiskt förhållningssätt i det praktiska arbetet samt kunskap om forskning.

Närmare information om utbildningen kan inhämtas på www.lakeeurytmi.se eller med
Renée Reder: renee.reder@gmail.com
samt även med Anita Jülke Drufhagel:
anijulke@gmail.com.

Sista anmälningsdag: 29 januari 2016

ANNONS

Nu öppnar Robygge sin nya butik på söder!

Välkommen till Hornsgatan 28,
tfn 08-211610.
Se www.robogge.se för öppettider mm.

Nu har nytryck av "Frihetens filosofi" kommit till Robygge.

ANNONS

MeF – Medarbetareförbundet

-för antroposofiskt inspirerad
självförvaltning

Fackförbundet för alla medarbetare i antroposofiska verksamheter

MeF är till för alla medarbetare oavsett vad man arbetar med. MeF ger medlemmarna stöd utifrån en unik kombination av kunskap i arbetsrätt och bred erfarenhet av antroposofisk självförvaltning.

Vi har god kännedom om antroposofiska verksamheters olika särart, organisation och kultur samt vilket särskilt stöd medarbetarna i antroposofiska verksamheter kan behöva.

Transparens > delaktighet > medansvar > gemenskap > Självförvaltning

Transparens betyder att verksamheten är öppen för medarbetarnas delaktighet när det gäller t ex målsättning, verksamhetsplaner, arbetsfördelning och ekonomi. Det ger medarbetarna möjlighet till medansvar.

Arbetsglädje uppstår när medarbetarna individuellt och tillsammans delar verksamhetens målsättning, när medarbetarna är delaktiga i alla viktiga beslut och har medansvar för verksamhetens utveckling. Det är detta vi kallar självförvaltning. Självförvaltning skapas i verksamheter som strävar efter en transparent och solidarisk organisation med stor delaktighet från medarbetarna och utan externa vinstintressen. Medarbetarna samverkar nära ledningen och har verksamhetens utveckling som ett gemensamt mål. Viktigt för medarbetarna i dessa verksamheter är, att med inspiration från antroposofiska idéer göra ett arbete som svarar väl mot behoven hos vårdtagare, elever, kunder och samhällets förväntningar. Medarbetarnas engagemang för ändamålet är grunden för verksamhetens framgång. Den fråga som bör stå i centrum för verksamhetens utveckling är: "Hur utformar vi samarbetet i verksamheten så att medarbetarnas kunskaper, intresse och initiativförmåga får utvecklas och tillvaratas till förmån för dem som verksamheten är till för?"

Sättet att samverka utformas olika av medarbetarna och ledningen i varje enskild verksamhet.

Kollektivavtalet – ger trygghet och utrymme för egna lösningar

För att samverkan och självförvaltning ska bli en stabil del av verksamheten behövs det att överenskommelserna blir tydliga och långsiktiga. Viktiga delar och förutsättningar för detta finns i det lokala kollektivavtalet. Ett sådant avtal beskriver hur samverkan och hanteringen av medbestämmandefrågor ska gå till. Där finns också överenskommelser om arbetstider, löner, semester, sjuklön och pensioner. Kollektivavtalet är också länken mellan de lokala överenskommelserna och Svea rikets lag. Det centrala kollektivavtalet mellan Medarbetareförbundet och Huvudmannaförbundet lämnar mycket stort utrymme för egna lösningar i lokala avtal. Alla medarbetare kan omfattas av kollektivavtalet.

Vi hjälper till att ta fram utkast till ett lokalt kollektivavtal på verksamheten och ser till att avtalet blir juridiskt korrekt. Innehållet beslutas gemensamt av huvudmannen och de lokala MeF-medlemmarna. Löner förhandlas inte centralt av MeF, utan beslutas av lokalavdelningen i samråd med huvudmannen. Alla medarbetare kan bli MeF-medlemmar och därmed vara med och besluta och ta ansvar för lokalavtalets innehåll. Vi har medvetet låg medlemsavgift för att alla ska kunna bli medlemmar.

Bli medlem du också!

Kontakta oss på:
E-post: info@mef.se
Telefon: 08-551 504 00
Hemsida: www.mef.se

ANNONS

Huvudmannaförbundet

Medlemsinformation hösten 2015

Den 1 september i år har Huvudmannaförbundet och Prometheus inrättat sina egna kanslier. Det ger en tydligare ansvarsfördelning och uppdragsdefinition för båda parter. HF har inlett en rekryteringsprocess för att säkerställa en bred kompetens och god tillgänglighet på kansliet för rådgivning i arbetsgivarfrågor.

Tjänstemannaavtal

HF:s medlemsverksamheter har ett behov av ett tjänstemannaavtal för stora grupper av anställda. Förhandlingar pågår med fackförbundet Vision om ett sådant avtal och vi räknar med att kunna underteckna det under hösten. Avtalet planeras att gälla från och med årsskiftet.

Årets kurser och seminarier.

Huvudmannaförbundet arrangerar som vanligt flera utbildningar under vintern.

Den 12 oktober håller vi kurs i arbetsrätt med arbetsrättsjurist Sven Lindberg.

Den 13 oktober presenteras och diskuteras det nya samverkansavtalet, och våra övriga kollektivavtal där fackliga företrädare deltar.

Båda dessa kurser hålls på WLH på marklandsbacken i Bromma.

Kvällsaktiviteter måndag den 12 oktober.

Den 16 november arrangerar vi I samverkan med Pensionskassan Prometheus en kurs i hållbart företagande och tjänstepensioner, kursen hålls i Gamla Stan.

I slutet på januari eller början på februari 2016 kommer vi att arrangera en ny styrelsekurs. Information kommer att skickas ut, och kommer att finnas på hemsidan.

Program och mera info om våra kurser finns på vår hemsida <http://www.huvudmannaforbundet.se/>

Kansliservice

På grund av lägre bemanning på vårt kansli under en period kan det ibland uppstå telefonkö. Vi beklagar det. Vi rekommenderar därför våra medlemmar att skriva frågor i mail när det är möjligt så svarar vi så fort vi kan. Info@huvudmannaforbundet.se. Man kan också via mail boka en telefontid utanför den ordinarie telefontiden. Vi försöker i övrigt hålla telefontiderna som vanligt 9.00-15.00 med lunch 12.00-13.00. Men vi kan ibland behöva stänga telefonen pga viktiga möten.

Prometheus

All information om Pensionskassan Prometheus och pensioner ställer man direkt till Prometheus.

annika@prometheuspension.se
tel: 0730-945050
maria@prometheuspension.se
tel: 0730-940042.
Se också deras hemsida
<http://www.prometheuspension.se/>

Huvudmannaförbundet styrelse och kansli
önskar alla medlemmar en skön höst!

ANNONS

**Att upptäcka
Antroposofi**

13 - 15 november
Kulturhuset i Ytterjärna

Vi startar en utforskande lärresa tillsammans med dig som är nyfiken på att vidga dina perspektiv. Du kommer att få möta människor som använder antroposofi i sitt liv och sin verksamhet idag. Vad är detta som kallas Antroposofi och lett till så många verksamheter?

Första helgen börjar inifrån oss själva. Hur möter vi världen? Jo, genom våra sinnen. Kan vi skärpa dem och bli ändå mer närvarande och klara över vad vi uppfattar? Helgen lägger grunden för hur vi sedan ska gå vidare. Var finns intresset för nästa steg? Du kommer med i en utforskande och lärande process som vi tänker pågår under två år.

Vill Du

- vidga din förståelse för världen och se nya perspektiv
- få en bredare bild av antroposofi.

Tider:

Fredag 19 - 21
Kvällsföredrag och samtal med helgens tema - öppet för alla

Lördag 9 - 18
Gruppens inledning, workshop/fördjupningsföredrag med helgens tema, konstnärligt övande, avslut med gruppen

Söndag 9 - 12
Fördjupning i antroposofi genom litteratur, samtal och övningar - i grupp som följs åt

Kostnader:

Fredag - fritt
Lördag och Söndag - 2000 kronor - mat och övernattnings tillkommer

Kontakt och anmälan:
kontakt(at)antroposofi.nu

Pernilla Fogelqvist, 070 9695907
Maria Bergbäck, 073 4353071

Arrangör: Antroposofiska Sällskapet
www.antroposofi.nu/kurser

Initiativ: Pernilla Fogelqvist och Maria Bergbäck Antroposofiska sällskapet

Medlemssekretariat

i Kulturhuset i Ytterjärna
Måndag-fredag 9-12
08-554 302 20
kontakt@antroposofi.nu

Medlemsavgiften
ordinarie 1200 kr, pensionär 500 kr,
studerande 300 kr,
betalas till pg 5 88 71-5

Bli medlem!
www.antroposofi.nu/blimedlem

Kalendarium på hemsidan
www.antroposofi.nu/kalender

Mejlutskick
Meddela oss din mejladress till:
kontakt@antroposofi.nu
så skickar vi dig löpande information

Forum Antroposofi utges av
Antroposofiska Sällskapet i Sverige.
Varje skribent ansvarar själv för
sitt material.

REDAKTIONSKRETS

Tobias Ossmark
e-post: tobias@antroposofi.nu
Felix Nieriker
Göran Nilo
Bo Werner Eriksson
Joel Hallklint
Erik Halldén

REDAKTIONSRÅD

Elisabeth Ehrlich,
kontaktperson i styrelsen.

GRAFISK FORM

Ritator

TRYCK

EKTAB (Eskilstunakurirens
tryckeri) Ett ISO 14001-certifierat
tryckeri som enbart använder
vindproducerad el.

PRENUMERATION

Kontakta sekretariatet eller
registrera på hemsida, 240 kr/år.

HEMSIDA

antroposofi.nu/forum

ANTROPOSOFISKA SÄLLSKAPETS
SEKRETARIAT

e-post kontakt@antroposofi.nu
tel 08-554 302 20

KONTAKT MED FORUM

projektledare Joel Hallklint
e-post: kontakt@antroposofi.nu
tel 08-554 302 20
postadress: Forum Antroposofi,
pl 1800, 153 91 Järna

UTGIVNINGSPAN FÖR 2015

Deadline för 2015-4 14 november
för utgivning ca 5 december.
För längre uppslag, vänligen anmäl i
god tid innan deadline.

ANNONSERING

Helsida färg 4000 kr och del av sida till
proportionerligt pris. För privatpersoner:
radannonser 80 kr. Tidskriftens format:
höjd 315 mm, bredd 235 mm.
Kontakta sekretariatet.

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

Arkivögonblick, nr 12

Andrej Belyj

En slavist från Middlebury College i Vermont (USA), anmäler sig spontant en juniförmiddag 2012. Han har en fråga som uppskattningsvis kommer att ta 15 minuter att besvara. Vi bestämmer tid och träffas i arkivet. Han berättar att han ärvt två kartonger med böcker som sägs ha varit den ryske författaren Andrej Belyjs resebibliotek. Två av böckerna bär den röda biblioteksstämpeln »Freie Hochschule für Geisteswissenschaft – Bibliothek am Goetheanum« som lett honom till Dornach. Dessutom var några av böckerna signerade N. Pozzo, andra A. Turgenieffa. Natascha Pozzo var gift med läkaren Alexander Pozzo och syster till Assja Turgenieffa som i sin tur var Andrej Belyjs första fru. De fyra levde och arbetade tillsammans i Dornach mellan 1914 och 1916.

Det kan tyckas överdrivet att resa hela vägen från Nordamerika för att reda ut ursprunget till ett hundratal sönderfallande böcker. Böcker som utan expertens omsorgsfulla och exakta blick – där varje komma, bläcket randnotiserna skrivits med, titlarnas sammansättning spelar sin roll – antagligen skulle ha hamnat på soptippen. Men Andrej Belyj var inte vem som helst. Hans roman „Petersburg“ har Vladimir Nabokov utnämnt till ett av de fyra stora mästerverken i 1900-talets prosa. De få invigda som känner till bokens tillkomst vet vilken betydelse Rudolf Steiner och antroposofin spelade för romanens fulländning. Boken var i stort sätt färdig när Belyj mötte Steiner i maj 1912. Ett möte

som kom att förändra hans liv och även romanen som omarbetades och vars utgivning uppsköts med ett år. Vi har alltså att göra med en författare i världsklass och då lönar det sig att ta varje spår på allvar.

Vårt samtal denna junidag blir allt längre och cirklarna allt vidare. Vi bestämmer att det nog skulle löna sig att se om vi har något material i arkivet. Kanske finns det spår som kan vara till hjälp att lösa mysteriet med böckerna. Överraskningen är stor och överträffar all förväntan, när det visar sig att ett konvolut med brev och annat material av Belyj har överlevt i mörka klimatiserade magasin. Glädjen och tacksamheten som Thomas R. Beyer utstrålar är svår att beskriva. Han har ägnat Belyj stora delar av sitt yrkesliv och får nu vara den som upptäcker ännu okänt material.

Det som började med en randfråga och 15 minuter har blivit tre år. Åtskilliga emails har skrivits, många telefonsamtal har förts, ett seminarium med Belyjexperter från Ryssland, USA, Tyskland, Frankrike, Schweiz och Sverige har genomförts; breven har blivit transkriberade och översatta till tyska. En utgivning är planerad till kommande år. Och ett trettiotal av böckerna har återvänt hem till Goetheanum efter en lång resa genom ett av världskrig färgat Europa, över Atlanten och tillbaka.

Bildberättelse: Johannes Nilo
Bild framsida: Sedan upptäckten 2012 har Andrej Belyj sin egen arkivbox i syrafri kartong. Copyright: Goetheanum Dokumentation